

**ANALYSE AF MÅLGRUPPEN
KRIMINELLE UDSATTE UNGE, SOM HAR ET
MISBRUG OG/ELLER EN PSYKISK LIDELSE**

**OPLEVELSER OG UDFORDRINGER MED SOCIALFORVALTNINGENS
INDSATSER – EN KVALITATIV UNDERSØGELSE**

Udarbejdet af Socialforvaltningens Mål- og Rammekontor for børn og familier
August 2014

Det startede med en skepsis og mistro hos de unge, når det blev fortalt, at denne undersøgelse havde til formål at optimere og kvalificere Socialforvaltningens indsatser overfor de unge. Dernæst fulgte en glæde og et spirende håb om at blive hørt, at blive taget alvorligt, og at denne undersøgelse kan hjælpe til at forbedre den fremtidige indsats:

”Jeg har tit tænkt over spørgsmålet om hash og kriminalitet, hvis jeg blev spurgt om det en dag. Jeg ved ikke, om en politiker vil sidde og se det og her og tænke, det var da meget klogt det, den dreng siger, så får han et indblik i de erfaringer, jeg har end dem derinde i folketinget, de snakker om deres fællesting. Hvis jeg kom derind og snakkede om mine ting, de ville ikke fatte en skid af det, jeg siger, de ville ikke kunne relatere til det, jeg snakker om [...] de kunne kun fortælle om den nye lov, der er blevet vedtaget. Der er stor forskel der, så det håber jeg, de får et lille indblik i...”
(Omar17).

Indhold

1. Executive Summary.....	5
2. Indledning.....	11
3. Metodisk fremgangsmåde.....	13
3.1. Gruppen af unge	14
3.2. Gruppen af medarbejdere	15
3.3. Rapportens opbygning	15
4. Analyse	17
4.1. Årsager til de unges kriminalitet.....	17
4.1.1. Familiens betydning.....	17
4.1.2. De unges skolegang	19
4.1.3. At være en del af fællesskabet og et ønske om social accept	20
4.1.4. De unges risikosøgende adfærd og adrenalinkicket.....	22
4.1.5. Det økonomiske rationale.....	23
4.1.6. Delkonklusion.....	25
4.2. Årsager til de unges hashforbrug	25
4.2.1. Hashrygningen som samlingspunkt.....	25
4.2.2. Hashen som selvmedicinering.....	26
4.2.3. Delkonklusion.....	28
4.3. Kontakten med Socialforvaltningen	28
4.3.1. Sagsbehandlingen.....	28
4.3.2. Kontaktpersonen	29
4.3.3. Misbrugsbehandlingen	31
4.3.4. Anbringelsen	33
4.3.5. Delkonklusion.....	41
5. Anbefalinger til fremtidige udviklingsområder.....	43
5.1. Generelle udviklingsområder rettet mod kriminalitetstruede unge.....	43
5.1.1. Øget inddragelse og opkvalificering af familien.....	44
5.1.2. Fokus på den unges skolegang.....	45
5.1.3. Aktivering af de unge i fritiden.....	46
5.2. Specifikke udviklingsområder rettet mod målgruppen	46

5.2.1. Samarbejdet med psykiatrien	46
5.2.2. Udvikling af misbrugsbehandlingen	48
5.2.3. Udvikling af indsatsen på døgninstitutionerne	49
5.2.4. Optimering af kontaktpersonsordningen	52
5.2.5. Øget inddragelse af den unge i sagsbehandlingen.....	53
5.3. Perspektivering til projekterede tiltag	53
5.3.1. Tæt På Familien - en omstilling af ungeområdet	53
5.3.2. Ændring af kontaktpersonsindsatsen (S102)	53
6. Konkluderende betragtninger	55
7. Litteraturliste	57
8. Bilag.....	60

ANALYSE AF MÅLGRUPPEN KRIMINELLE UDSATTE UNGE, SOM HAR ET MISBRUG OG/ELLER EN PSYKISK LIDELSE – OPLEVELSER OG UDFORDRINGER MED SOCIALFORVALTNINGENS INDSATSER

1. Executive Summary

Baggrund for undersøgelsen

I de seneste år har der været et generelt fald i ungdomskriminaliteten i Danmark. Der er færre, som er kriminelle, blandt unge. Samtidig begår den andel, der er kriminelle, grovere og mere personfarlig kriminalitet. I København ses det, at der blandt unge, der har en social sag (udsatte unge), stadig er en stor andel, der begår alvorlig kriminalitet. Andelen af udsatte unge, der blev sigtet for alvorlig kriminalitet lå i 2013 på 9,2 pct., mens dette gjorde sig gældende for 1,7 pct. af alle unge københavnere. Det er Socialforvaltningens erfaring, at det særligt er udsatte unge, der har et misbrug og/eller en psykisk lidelse, der er svære at hjælpe ud af den kriminelle løbebane. På den baggrund bestilte Socialudvalget den 30. oktober 2013 en kvalitativ undersøgelse af målgruppen udsatte unge, der begår kriminalitet og har et misbrug og/eller en psykisk lidelse. Formålet med undersøgelsen er at pege på områder, hvor der kan sættes ind med tiltag, der kan optimere indsatsen overfor denne gruppe af unge. Ved at spørge de unge og medarbejdere, der dagligt arbejder med målgruppen om oplevelser og erfaringer med forvaltningens indsatser, kan der indhentes ny praksisbaseret viden, som kan optimere og kvalificere forvaltningens indsatser. Undersøgelsen søger derfor at belyse:

- Årsager til de unges kriminelle adfærd og forbrug af rusmidler
- Kontakten med Socialforvaltningen
- Anbefalinger til udviklingsområder rettet mod målgruppen

Metodedesign

Da rapporten er baseret på en kvalitativ undersøgelse, er den bygget op om en tematisk analytisk ramme frem for at være en skitsering og gennemgang af de unges foranstaltningsforløb. Dette giver mulighed for at inddrage og vægte temaer, der af de unge og medarbejderne er blevet vurderet som betydningsfulde og ændringsskabende. Rapporten er baseret på:

- 31 interviews med unge, der har begået kriminalitet og har/har haft et misbrug og/eller en psykisk lidelse
- 31 interviews med medarbejdere, der til dagligt arbejder med målgruppen

De unge, som har deltaget i undersøgelsen, har alle været mellem 14-25 år. Blandt de deltagende var der 25 drenge og 6 piger. Der var 17 ud af de 31, som er immigreret til landet eller er efterkommere. Ud af de 31 deltagende unge i undersøgelsen var der 23, som har haft et jævnligt forbrug af rusmidler. Heraf var det alle, som fortalte, at det primære forbrug af rusmidler var et jævnligt forbrug af hash. 20 af de 31 fortæller, at de har fået stillet en psykiatrisk diagnose. Ud af de 20 havde 14 ADHD eller adfærdsforstyrrelser.

Ud af de 31 unge var der 20 af de unge, som var anbragt på en institution eller en sikret afdeling på tidspunktet, hvor interviewet blev gennemført. Heraf var 12 på en åben institution og 8 på en sikret afdeling eller i et fængsel.

Årsager til den kriminelle adfærd og til de unges hashforbrug

Blandt de adspurgte unge blev forældrenes adfærd og manglende omsorg nævnt som havende en central betydning for udviklingen af de unges kriminelle adfærd. Flere unge fortæller, at de har haft et højt skolefravær og længere perioder uden skolegang. Dette kan bl.a. skyldes udpræget mistrivsel i skolen grundet de adfærds- og indlæringsvanskeligheder, som flere af de unge har. Et højt skolefravær kan ifølge de unge resultere i, at de færdes meget på gaden og derfor er yderligere i risiko for at udvikle kriminel adfærd, da det er på gaden, at de unge lærer og udvikler kriminel adfærd. Omgangskredsen og ældre kriminelle i boligområdet bliver ifølge størstedelen af unge kilde til læring og overføring af kriminel adfærd, hvor det i høj grad handler om at vinde social anseelse og accept blandt ligesindede og være en del af fællesskabet. Kriminaliteten bliver derfor en måde at opnå anerkendelse og respekt af andre unge og ældre kriminelle i lokalområdet. Derudover beskriver mange unge, at adrenalinkicket ofte kan være grunden til berigelseskriminalitet, som bl.a. indeholder et magtaspekt som fx røveri. Adrenalinkicket vil ifølge de unge hele tiden søges, hvilket kan være grunden til gentagelseskriminalitet af samme karakter. Kedsomhed er ofte den begrundelse, de fleste unge fremhæver som grunden til, at der begås kriminalitet i det konkrete tilfælde, og her kan den økonomiske faktor være afgørende for valg af kriminalitetsform. Flere unge begår kriminalitet, der har en økonomisk gevinst, fordi de enten skal finansiere et hashforbrug eller skal finansiere de unges erhvervede dyre vaner eller pga. egne begrænsede økonomiske kår.

Undersøgelser viser, at der er et sammenfald mellem kriminalitet og et hashforbrug samt, at disse gensidigt kan betinge og forstærke hinanden. Derfor er det ligeledes relevant at belyse de unges forklaring på, hvorfor de ryger hash. Hvor flere unge beskriver hashforbruget som et samlingspunkt eller et tidsfordriv, bliver det for et mindre antal af de unge, men af en del medarbejdere beskrevet som en selvmedicinering. Enkelte unge med ADHD forklarer, at hash har den samme effekt som den medicin, de skal tage for deres ADHD. Nogle unge gav udtryk for hashrygningen som en mulighed for at dæmpe trangen til at være aktiv eller til at fortrænge problemer og dagligdagsfrustrationer. Uanset hvad der begrunder hashforbruget for den enkelte, er kriminalitet og misbrug et komplekst område, hvor flere faktorer kan spille ind på udviklingen af hhv. kriminel adfærd og et misbrug.

Oplevelser og udfordringer med Socialforvaltningens indsatser

På grund af målgruppens karakter, herunder at størstedelen har været anbragt et eller flere steder op til flere år, var det særligt 2 områder, der fremkom som vigtige for denne gruppe af unge:

- Indsatsen på institutionerne
- Misbrugsbehandlingen

Langt størstedelen af de interviewede unge er enten ikke udredt, hvilket muligvis skyldes et misbrug eller har en ikke-psykotisk lidelse. Dette resulterer i, at de unge er henvist til kommunal misbrugsbehandling og/eller en socialpædagogisk indsats frem for behandling i psykiatrien.

I forhold til misbrugsbehandling blev U-turn under Center for Unge og Misbrug specifikt nævnt af både unge og medarbejdere. Flere unge har enten været i kontakt med eller har deltaget i U-turns behandlingsforløb helt eller delvist. Tal fra U-turn viser, at en stor del af U-turns brugere har begået kriminalitet set i forhold til U-turns samlede målgruppe, der omfatter alle unge, som har et misbrug, og som er under 25 år. Interviewene med unge og medarbejdere peger imidlertid på, at U-turn ikke altid indfanger den tungere gruppe af unge, der har et misbrug. Samlet set tyder det på, at unge med en psykisk lidelse som fx ADHD, unge, der har en tungere kriminalitetshistorik og unge, der har en anden etnisk ikke-vestlig baggrund ikke altid tiltrækkes og fastholdes i U-turns behandlingsforløb. Dette kan delvist skyldes, at U-turn i højere grad appellerer til en anden type af unge. Det skal dog understreges, at den tungere gruppe af unge generelt har været vanskelig at tiltrække og fastholde i misbrugsbehandling, og det er derfor ikke en tendens, som er særegen for U-turn. Resultatet kan derfor ifølge sagsbehandlere og kontaktpersoner blive, at der enten gøres brug af private dyre leverandører af behandlingstilbud eller ikke får den nødvendige behandling.

Blandt de adspurgte unge, der er eller har været anbragt, begrundes de unges problemadfærd som fx hashrygning bl.a. med manglen på aktiviteter på døgninstitutionerne. Der skal gøres opmærksom på, at følgende betragtninger er på baggrund af et kortvarigt ophold på udvalgte døgninstitutioner samt, at det alene var enkelte institutioner, hvor det blev oplevet, at nedenstående udfordringer synes at være til stede. Baseret på observationer på enkelte institutioner samt interviews med de unge synes det ikke alene at være kedsomhed, der driver de unge til fx at ryge hash på institutionerne. Her foregår intense positioneringskampe og protestreaktioner mod de ansatte, hvilket forskning på området ligeledes understøtter. Hashrygningen synes i den forbindelse at blive brugt som et middel til at skabe og fastholde en identitet, der signalerer mod, magt og selvstændighed samt som et forsøg på at placere sig højt i det sociale hierarki i ungegruppen. Aggressive og opfarende reaktioner og protest mod de ansatte er derfor en måde, hvorpå der kontinuerligt kæmpes om respekt og social anseelse hos de øvrige unge. Undersøgelser viser, at disse protestreaktioner kan komme til at fylde så meget, at det kan vanskeliggøre det langsigtede pædagogiske arbejde. Nogle medarbejdere og enkelte unge nævner ligeledes, at der ikke altid formås at ændre eller vende de unges negative udvikling i den periode, de er anbragt. Medarbejdere såsom sagsbehandlere og kontaktpersoner peger i denne forbindelse på, at der skal arbejdes mere intensivt med de unge på institutionerne i forhold til at gøre den unge klar til at vende tilbage til det omgivende samfund og til voksenlivet. Medarbejdere på institutionerne fremhæver imidlertid, at der er en gruppe af unge, som er kommet så langt ud i forhold til udvikling af kriminel adfærd, at det er vanskeligt at ændre på adfærden, når den unge først bliver anbragt som 15 eller 16-årig. Her burde der ifølge disse medarbejdere være sat tidligere ind overfor den unge - dog ikke nødvendigvis med anbringelse udenfor hjemmet. Flere unge problematiserer i relation til anbringelse på institution den smitteeffekt, der er på institutioner, og hvor unge lærer af hinanden i forhold til udvikling af kriminel adfærd. Derfor mener den lille gruppe af

unge, som har været anbragt tidligt, at det kan være problematisk at anbringe unge på en institution i en meget tidlig alder fx som 12-årig.

Flere af de unge har haft en kontaktperson fx forud for en anbringelse. Her karakteriserer en del unge kontaktpersonsforløbet som at bære præg af et midlertidigt samvær mere end, at det har indebåret den langsigtede holdningsbearbejdning, som fx gadeplansmedarbejdere mener, at kontaktpersonsforløbet skal resultere i. Det kan ifølge enkelte kontaktpersoner skyldes, at nogle kontaktpersoner ikke har været rustet til at håndtere denne gruppe af unge, og at der derfor kan være behov for et yderligere løft af kontaktpersonsindsatsen. De unge peger på, kontaktpersonen ikke altid har fremtrådt som en rollemodel for den unge. Her efterspørger de unge medarbejdere med et kendskab til det kriminelle miljø, og som er kommet ud af kriminaliteten, da de derved kan spejle sig i medarbejderne og fra starten af have en fælles platform for forståelse og indsigt i de udfordringer, som de unge møder i dagligdagen. Dette skal ifølge de unge dog ikke være på bekostning af de pædagogiske kvalifikationer. Samme overvejelse bliver der lagt vægt på blandt medarbejdere, hvor det er vigtigt at fokusere på de pædagogiske kvalifikationer i ansættelsen af fx kontaktpersoner. En bedre sammensætning af ung og kontaktperson kan ifølge unge og medarbejdere styrkes, hvor der bl.a. tages udgangspunkt i den unges ønsker og behov.

I sagsbehandlingen er det vigtigt, at der sættes ind på de rigtige tidspunkter, så den unge fx ikke går i længere perioder uden skolegang. I den forbindelse nævnes det, at unge til tider føler, at sagsbehandleren ikke er engageret nok i den unge, tager forespørgsler alvorligt eller følger hurtigt nok op på dem.

Anbefalinger til fremtidige udviklingsområder

På baggrund af undersøgelsens fund har forvaltningen en række anbefalinger, som er opdelt i hhv. generelle udviklingsområder og specifikke udviklingsområder.

Generelle udviklingsområder rettet mod kriminalitetstruede unge:

- Øget inddragelse og opkvalificering af familien
- Fokus på den unges skolegang
- Aktivering af de unge i fritiden

Specifikke udviklingsområder rettet mod målgruppen:

- Samarbejdet med psykiatrien
- Udvikling af misbrugsbehandlingen
- Udvikling af indsatsen på døgninstitutionerne
- Optimering af kontaktpersonsordningen
- Øget inddragelse af den unge i sagsbehandlingen

Omsorgssvigt i familien, forældrenes adfærd, en ustabil skolegang og omgangskredsen kan ifølge de unge påvirke deres tilbøjelighed til at begå kriminalitet. Det er derfor vigtigt at inddrage og opkvalificere familien i de forebyggende indsatser samt se på, hvordan særligt udsatte familier samt familier med en anden etnisk baggrund bedre kan tilgodeses. Der var dog ikke tilstrækkelige udsagn til at indsnævre billedet af, hvordan denne inddragelse og opkvalificering skal skræddersys. Af den grund er det anbefalingen, at mulighederne for øget inddragelse og opkvalificering af familien, herunder familier med særlige behov fx familier med en anden etnisk baggrund, undersøges nærmere. Samtidig er det vigtigt, at forvaltningen sikrer rammerne for, at den unge er i et kontinuerligt og relevant skoletilbud. Derudover er det vigtigt, at de unge tilbydes alternativer til kriminaliteten i form af aktiviteter i fritiden og beskæftigelsesmuligheder, der dels kan aktivere de unge og dels kan give dem en økonomisk indtægt, som kan reducere risikoen for involvering i kriminel adfærd. Dette kan blandt andet gøres gennem erhvervsordninger.

For den undersøgte gruppe af unge, hvor flertallet enten ikke er udredt på grund af misbrug eller er blevet diagnosticeret med ADHD, efterspørger sagsbehandlere psykiatrisk bistand til at beslutte, hvilken foranstaltning eller konkret tilbud, der vil være det bedste valg for den unge. Der er allerede en psykiatrisk koordinatorenhed, der bistår med vejledning til sagsbehandlerne både i sager, hvor den unge har svære og milde former og psykiske lidelser. Der er dog ifølge Center for Socialpsykiatri og Pædagogik et arbejde i forhold til at formidle dens opgaver i forvaltningen. Yderligere er der indikationer på, at der på nogle institutioner er behov for, at psykiatriske kompetencer i endnu højere grad integreres i institutionens daglige behandling – fx i forhold til udredning og medicinering af de unge. Der forelå dog ikke tilstrækkelige udsagn i undersøgelsen til at fremkomme med konkrete anbefalinger i forhold til samarbejdet med psykiatrien, og det er derfor Socialforvaltningens anbefaling, at samarbejdet med psykiatrien undersøges nærmere særligt for gruppen af unge, der begår personfarlig kriminalitet og har ADHD og/eller har et misbrug og af den grund ikke er udredt.

I forbindelse med misbrugsbehandling er der behov for kommunale helhedsorienterede behandlingstilbud, som er målrettet gruppen af unge, der har begået personfarlig kriminalitet og/eller har en psykisk lidelse som fx svære adfærdsforstyrrelser. Det vil her ligeledes være en fordel at iværksætte tiltag, der henvender sig til unge med en anden etnisk ikke-vestlig baggrund, da denne gruppe traditionelt har været vanskeligere at få i misbrugsbehandling.

Størstedelen af de interviewede unge har været anbragt en eller flere steder, og derfor får institutionsopholdet en central plads i de unges fremhævelser af, hvor det vil være virkningsfuldt at sætte ind. Derudover bliver det af flere medarbejdere og enkelte unge problematiseret, at den negative udvikling af unge ikke bliver omvendt i tilstrækkelig grad, hvilket forskning på området ligeledes understøtter. I forbindelse med indsatsen på døgninstitutionerne fremlægger de unge og/eller medarbejdere følgende forslag til ændringer: Øget vægt på læring af tilværelses- og sociale kompetencer, flere fastlagte aktiviteter på døgninstitutionerne, terapeutiske samtaler som en mere integreret del af anbringelsen og en styrkelse af forældrenes kompetencer under den unges anbringelse. På baggrund heraf er det forvaltningens anbefaling, at der ses på, hvordan indsatsen på døgninstitutioner

nerne yderligere kan optimeres, så indsatsen bedst muligt varetager den undersøgte målgruppes behov.

I oplevelserne med forvaltningens indsatser blev det ligeledes nævnt, hvordan kontaktpersonsordningen kan optimeres, således der tages hensyn til de unges ønsker og behov samt, at relationen formår at skabe ændringer i den unges holdninger og adfærd. I sagsbehandlingen fremhæves en øget og fortløbende inddragelse af den unge, hvor der tages højde for dennes behov, ønsker og udvikling for at sikre, at der altid vælges den bedste mulige løsning for den unge.

2. Indledning

I de seneste årtier er ungdomskriminaliteten faldet i Danmark. En sideløbende udvikling er, at der er færre unge, der begår kriminalitet, men den del af de unge, der fortsat begår kriminalitet, begår grovere kriminalitet end hidtil. Der er bl.a. sket en bevægelse fra de mere tingslige kriminalitetsformer som fx indbrud og biltyveri mod de mere personorienterede lovovertrædelser som fx røveri og overfald (Nielsen et al 2010).

På trods af at Socialforvaltningen har mange gode kriminalpræventive indsatser målrettet de københavnske unge, så viser de seneste tal fra 2013, at kriminaliteten blandt unge, der har modtaget en foranstaltning, i København stadig er markant højere end for unge 14-17-årige generelt. Den alvorlige kriminalitet blandt unge i København er generelt faldet fra 2009 til 2013. Sammenlignes andelen af unge, der har modtaget en foranstaltning, med andre unge i København, er andelen der er blevet sigtet for alvorlig kriminalitet hhv. 9,2 pct. og 1,7 pct. (SOF Pejlemærke 2013). Det er Socialforvaltningens erfaring, at gruppen af udsatte unge, som har et misbrug af rusmidler og samtidig dør med en psykisk lidelse, er særligt svære at hjælpe ud af den kriminelle løbebane.

Undersøgelser viser, at der er en sammenhæng mellem kriminalitet, forbrug af rusmidler og visse psykiske lidelser. Fx ses det, at brugen af rusmidler er mest udbredt blandt de unge, som har erfaringer med de mere alvorlige kriminalitetsformer (Nielsen et al 2010). Forekomsten af visse former for psykisk lidelser som fx skizofreni øger risikoen for voldskriminalitet (Kramp et al 2004; DR 2011, KIF 2010; SUM 2006). Undersøgelser viser, at adfærdsforstyrrelser i barndommen er prædiktorer for udvikling af skizofreni, som almindeligvis først bryder frem i 18-25 års alderen (Hodgins 2008; Kim-Cohen et al 2003; Bertelsen et al 1998). Det er endvidere veldokumenteret, at adfærdsforstyrrelser i barndommen senere kan udvikle sig til personlighedsforstyrrelser fx dyssoziale træk (Gosden 2014; Bertelsen et al 1999).

Forekomsten af adfærdsforstyrrelser har vist sig at være særligt fremherskende hos unge varetægtsfængslede, idet en dansk undersøgelse viser, at 52,8 pct. havde adfærdsforstyrrelser blandt 100 unge varetægtsfængslede (Gosden 2004). En anden dansk undersøgelse viser, at 47 pct. af de børn, som blev henvist til Aarhus Universitetshospital på grund af hyperaktivitet og uopmærksomhed senere begår kriminalitet og idømmes en straf (Dalsgaard 2002 i Kyvsgaard et al 2012). Disse undersøgelser belyser ikke et direkte kausalt forhold mellem adfærdsforstyrrelser og personfarlig kriminalitet, men viser et sammenfald mellem disse faktorer blandt unge, som er vigtigt at være opmærksom på.

På bl.a. denne baggrund bestilte Socialudvalget den 30. oktober 2013 en kvalitativ undersøgelse af målgruppen udsatte unge, der begår kriminalitet og har et misbrug og/eller en psykisk lidelse. Formålet med undersøgelsen er at pege på områder, hvor Socialforvaltningen fremadrettet kan sætte ind med tiltag, der kan optimere indsatsen overfor denne gruppe unge og derved dels hjælpe de unge ud af den kriminelle løbebane og dels hjælpe de unge på vej til at opnå et så normalt liv som muligt med job, uddannelse og familie. Ved at spørge ind til de unges egne oplevelser og erfaringer med socialforvaltningens indsatser og tilbud, mener vi, at vi kan få ny viden, som kan bidrage til at

kvalificere Socialforvaltningens indsatser overfor målgruppen. Dette skyldes, at det kun er de unge selv samt de medarbejdere, der til dagligt arbejder med de unge, som ligger inde med praksisbaseret viden om, hvordan de forskellige indsatser og tilbud virker for målgruppen. Med dette formål og baseret på de unges og medarbejdernes oplevelser søger undersøgelsen at belyse:

- Årsager til de unges kriminelle adfærd og forbrug af rusmidler
- Kontakten med Socialforvaltningen
- anbefalinger til en fremadrettet indsats overfor målgruppen

Da formålet med undersøgelsen er at tilvejebringe viden om målgruppen med et fokus på en optimering og kvalificering af Socialforvaltningens indsatser, vil vægten være mere på udviklingsområder end de eksisterende indsatsers positive effekt. Ønskes viden om eksisterende indsatsers kriminalpræventive effekt, kan der blandt andet henvises til de årlige Sikker By afrapporteringer.

Da rapporten er baseret på en omfattende interviewundersøgelse frem for eksempelvis at være baseret på en sags gennemgang og deraf en skitsering af de unges foranstaltningsforløb, er rapporten bygget op om en tematisk analytisk ramme. Dette giver mulighed for at inddrage de aspekter i de unges liv, der af de unge og medarbejderne vurderes som ændringsskabende frem for at kortlægge, hvor der kunne være handlet anderledes i de unges specifikke foranstaltningsforløb.

På baggrund af den indsamlede empiri, vil der i rapporten afslutningsvis blive givet en række anbefalinger til fremtidige udviklingsområder. Det kan imidlertid være vanskeligt at komme med entydige generelle anbefalinger, da der kan være forskellige vilkår og rammer for det sociale arbejde såsom lovgivning fx straffeloven vs. serviceloven, målgruppens sammensætning, økonomi, geografisk placering mv. I den forbindelse er det vigtigt at have for øje, at det kriminalpræventive område er komplekst, da der er flere hensyn på spil. Socialforvaltningen skal på den ene side levere indsatser, som lever op til domstolenes krav om straf ved fx ungdomssanktioner, mens der på den anden side skal arbejdes for, at de unge reintegreres i samfundet. Af disse årsager er det vigtigt at understrege, at rapportens anbefalinger ikke kan stå alene, men altid skal forstås og oversættes til en specifik lokal kontekst.

3. Metodisk fremgangsmåde

Rapporten er baseret på udvalgte unges fortællinger, som suppleres med medarbejderes udsagn om indsatsen overfor målgruppen. Rapporten skal derfor anses for at være et mindre empirisk indblik i de unges liv og ikke en udtømmende oversigt over fx de faktorer, der kan øge risikoen for at begå kriminalitet for denne gruppe.

For at få et indblik i, hvordan de unge i målgruppen oplever Socialforvaltningens indsatser, og for at få en bredere viden om de unges syn på, hvor udfordringer i det sociale arbejde ligger, er det kvalitative interview anvendt som metodevalg. Dette valg af metode muliggør åbne, umiddelbare beskrivelser fra de unge med henblik på at opnå en dybere forståelse for, hvad de unge oplever som vigtigt (Kvale 2006). De unge er udvalgt af medarbejdere eller ved personlig rekruttering ved ophold på institutioner under Københavns Kommune. Udvælgelsen er derfor ikke et repræsentativt udsnit af målgruppen, hvilket betyder, at resultaterne ikke er genstand for statistisk generalisering. Den kvalitative undersøgelse kan derimod bidrage med en lokal sandhed, hvor der ønskes en forklaring og forståelse af de specifikke forhold, der undersøges. Samtidig kan den kvalitative analyse anskueliggøre tendenser, der kan overføres til lignende forhold (Kvale 2006).

For flere metodiske overvejelser samt etiske hensyn se bilag 1.1.

Analysen bygger på kvalitative interviews med unge i målgruppen og medarbejdere, der dagligt arbejder med målgruppen. I alt er der foretaget:

- 31 interviews med unge, der har begået kriminalitet og har/har haft et misbrug og/eller en psykisk lidelse
- 31 interviews med medarbejdere, der har dagligt kontakt med målgruppen

Undersøgelsen er blevet gennemført over en periode på 6 måneder fra marts til august 2014, og hvor interviewene er blevet gennemført i perioden april til juni 2014. For at sikre en bred sammensætning af unge, er der blevet taget kontakt til et bredt udvalg af Socialforvaltningens indsatser. Der er blevet interviewet unge fra 4 institutioner under Center for Udsatte Kriminalitetstruede Unge, 2 institutioner under Center for Specialpædagogik og Psykiatri, U-turn, Spydspidsen, Københavner-teamet og gennem Børnefamiliecenter København (se bilag 1.2). Medarbejderne er blevet rekrutteret gennem flere af de samme institutioner og tilbud. Udover selve interviewene er analysen også baseret på observationer af dagligdagen på institutionerne. Flere af disse institutioner er blevet besøgt over flere gange, og der har fx været deltaget i fællesaktiviteter såsom ture, middage og daglige møder. Dette har været med til at give et mere nuanceret billede af de unges oplevelser, adfærd og hverdag.

De unge er blevet udpeget af medarbejdere, interviewer eller har frivilligt meldt sig. Ofte har deltagelsen været præget af tilfældigheder, fx hvem der var på institutionen på det givne tidspunkt. For

unge, der blev udvalgt gennem programmer som Spydspidsen, U-turn og Københavnerteamet, har det været nødvendigt med en mere planlagt deltagelse af de enkelte unge.

Foruden de 31 interviews med unge i målgruppen er der blevet interviewet 12 unge (vil blive henvist til som gruppe 2), som ikke er i målgruppen, idet de fx ikke har begået kriminalitet. De er hovedsageligt rekrutteret gennem forvaltningens Ny Start projekt og har derfor bopæl i et udsat boligområde, hvorfor de har en forøget risiko for at udvikle kriminel adfærd. Disse interviews vil blive brugt til at supplere udsagn i målgruppen i det omfang, at de understøtter udtalelser fra målgruppen.

3.1. Gruppen af unge

Blandt de deltagende unge var der 25 drenge og 6 piger. Med hensyn til etnisk herkomst var der 17 af de unge, som enten er immigreret til landet eller er efterkommere. Alle navne i rapporten er blevet erstattet med pseudonymer af hensyn til anonymitet. Unge med forældre af blandet etnisk herkomst (fx etnisk dansk og ikke etnisk dansk) har ofte haft et dansk navn, og de har derfor fået et tilsvarende pseudonym i rapporten.

De unge, som har deltaget i undersøgelsen, har alle været mellem 14-25 år. Her har været tilstræbt en variation i aldersfordelingen. For at få unge, som falder inden for målgruppen i relation til kriterierne kriminalitet, psykisk sygdom og misbrug, har det været nødvendigt at rekruttere fra anbringelsessteder, hvilket har medført, at der er en stor del af de unge, som er mellem 15-17 år. Se bilag 1.3. for aldersfordeling.

Ud af de 31 deltagende unge i undersøgelsen har 23 haft et jævnligt forbrug af rusmidler. Heraf var det alle, som fortalte, at det primære forbrug af rusmidler var et jævnligt hashforbrug. 20 af de 31 fortæller, at de har fået stillet en psykiatrisk diagnose. Ud af de 20 havde 14 ADHD eller adfærdsforstyrrelser. De resterende 6 var enten blevet diagnosticeret med skizofreni, depression, angst eller personlighedsforstyrrelser. Enkelte havde svært ved at fortælle præcist, hvilken diagnose, som de havde fået. 12 ud af de 31 deltagende har både haft et jævnligt rusmiddelforbrug og en psykiatrisk diagnose. Der skal gøres opmærksom på, at både kriminalitetshistorik, rusmiddelforbrug og psykiatrisk diagnose er baseret på, hvad de unge selv har fortalt og har vedkendt sig. Kriteriet begået kriminalitet afhænger af, om den unge har fortalt, at han eller hun har begået kriminalitet og bygger ikke på en eventuel sigtelse eller domfældelse. Hvorvidt den unge har en psykisk lidelse er ligeledes alene baseret på, hvad den unge har fortalt i relation til spørgsmålet om eventuel psykiatrisk/psykologisk kontakt. Der er derfor ingen sikkerhed for, at de fx har en psykiatrisk diagnose, men da flere unge er direkte eller indirekte udpeget af medarbejdere, må der være en vis formodning om, at de falder inden for målgruppen.

Samlet set var der 20 af de unge, som var på en institution eller sikret afdeling på tidspunktet, hvor interviewet blev gennemført. Heraf var 12 på en åben institution og 8 på en sikret afdeling eller i et fængsel. Denne sammensætning af unge gør, at deres fortællinger i vid udstrækning vil være centreret om institutionsopholdet. Det er derfor vigtigt at pointere, at de unges udtalelser vil være påvirket

af den specifikke kontekst, som de unge befinder sig i som fx dagligdagsfrustrationer eller den ungekultur, der er fremherskende på institutionen.

Mange af de interviewede unge, som er blevet anbragt på en institution, har typisk været igennem en del; forebyggende foranstaltninger, såsom familiebehandling og dagtilbud, muligvis plejefamilie, og anbringelsen på en institution kan være som led i en ungdomssanktion. Beretninger fra denne gruppe af unge, som samtidig har haft en svær opvækst, vil derfor af naturlige årsager være præget af en problemorienteret tilgang i deres fortællinger. Af den grund vil analysen ligeledes have et problemorienteret fokus for at kunne kortlægge områder, hvor der er rum for udvikling og optimering af indsatsen.

3.2. Gruppen af medarbejdere

Medarbejderne er rekrutteret enten gennem ledelsens udpegning eller ved, at de frivilligt har meldt sig fx ved ophold ude på institutionerne. Følgende faggrupper er blevet interviewet: Sagsbehandlere, kontaktpersoner, ungerådgivere, gadeplansmedarbejdere, pædagoger og socialrådgivere på institutioner (se bilag 1.4). Der skal gøres opmærksom på, at fordelingen af medarbejdere, der indgår i undersøgelsen, kan påvirke svarenes udfald. Fx er der samlet set en stor del af gadeplansmedarbejdere, kontaktpersoner og ungerådgivere, der deltager i undersøgelsen (16) set i forhold til medarbejdere ansat på døgninstitutioner (10).

Sagsbehandlere, kontaktpersoner og gadeplansmedarbejdere er repræsenteret fra følgende Børnefamiliecentre: Brønshøj-Husum-Vanløse, Valby-Vesterbro, Nørrebro, Amager og Bispebjerg (se bilag 1.5).

Der er endvidere blevet foretaget 3 ekspertinterviews af fagpersoner, der alle til dagligt arbejder med målgruppen:

- Interview med Henrik Rindom, speciallæge i psykiatri og vejleder i Stofrådgivningen
- Interview med Lars Rossen, psykolog i den sikrede afdeling Sønderbro
- Interview med Niels Patrick Gosden, speciallæge på Børne- og ungdomspsykiatrisk center, afdeling Bispebjerg og Ph.d. om forekomsten af psykisk sygdom blandt 100 varetægtsfængslede 15-17-årige

Disse interviews vil blive inddraget i rapporten i det omfang, de understøtter eller nuancerer forskning på området.

3.3. Rapportens opbygning

I forsøget på at indfange kompleksiteten i området, er det nødvendigt med en analyse, der favner bredt med temaer, der af de unge og medarbejderne er blevet fremhævet som betydningsfulde og vigtige. Den indsamlede empiri er indledningsvis blevet anvendt til at tematisere områder, som de unge mener, har haft betydning bl.a. for udviklingen af deres kriminelle adfærd. Det er dermed de unges udsagn, som har fastlagt den tematiske ramme for både undersøgelsens fund og anbefalinger.

For at favne så mange relevante temaer som muligt, vil det være en rapport, der overordnet og kort anviser områder, som er blevet vurderet som vigtige, og der vil derfor ikke være en gennemgående udfoldelse af analytiske betragtninger eller en kontekstualisering for hvert inddraget citat. Strukturen i de enkelte afsnit vil være således, at udvalgt forskning først overordnet belyses, hvorefter citater fra de unge vil blive brugt til at understøtte eller eksemplificere forskningen på området.

Udtalelserne fra de unge vil blive inddraget ved angivelse af de pågældende unges pseudonymer i parenteser til at understøtte de analytiske overvejelser. Deres udsagn vil løbende blive sammenholdt med generelle kriminalitetsteorier og forskning på området.

Derudover skal det nævnes, at konklusionerne for hvert tema i vid udstrækning er baseret på, hvad de unge selv har ræsonneret sig frem til. Rapporten er derfor i højere grad et forsøg på at videreforme de unges egne overvejelser mere end en kritisk stillingtagen til deres oplevelser af deres adfærd og de sociale indsatser.

Rapporten indeholder 2 dele:

Del 1: Årsager til de unges kriminalitet og hashforbrug og kontakten med Socialforvaltningen

Udvalgte aspekter i de unges liv inddrages i denne del, da de er vurderet af de unge og/eller medarbejderne til at have betydning for kriminaliteten og hashforbruget. Denne del vil give et sjældent indblik i den sociale virkelighed, som de unge befinder sig i og oplever i relation til at udvikle en kriminel adfærd og et hashforbrug.

I kontakten med Socialforvaltningen beskrives de unges oplevelser med Socialforvaltningens indsatser og nogle af de udfordringer, der kan være i det sociale arbejde med denne målgruppe.

Del 2: anbefalinger til udviklingsområder

Med udgangspunkt i det præsenterede empiriske materiale og analyse heraf afrundes rapporten med forvaltningens vurdering af, hvilke udviklingsområder der er for denne gruppe af unge, og denne del vil inddrage forslag til ændringer fra unge og medarbejdere.

4. Analyse

4.1. Årsager til de unges kriminalitet

Med afsæt i de unges egne refleksioner og suppleret med relevant forskning vil det i følgende kapitel blive beskrevet, hvordan forskellige faktorer har præget de unges opvækst og udvikling af kriminel adfærd.

4.1.1. Familiens betydning

Der er adskillige undersøgelser både nationalt og internationalt, der belyser den statistiske sammenhæng mellem forældrenes socioøkonomiske status og risikoen for at begå kriminalitet for barnet (Kyvsgaard et al 2012). Danske selvrapporteringsundersøgelser viser eksempelvis en klar sammenhæng mellem omfang og art af kriminalitet og forældrenes opdragelse, tilsyn med børnene og omgangsformen mellem børn og forældre. I familier, hvor der tilbringes meget tid med børnene fx med lektiehjælp, deltagelse i fritidsaktiviteter, og hvor der snakkes åbent om problemer, er kriminaliteten mindre blandt børnene. I en undersøgelse af SFI er det ligeledes påvist, at hvis barnet udsættes for vold eller omsorgssvigt, er der en forhøjet risiko for, at barnet senere begår vold (Kyvsgaard et al 2012). Forældrenes forhold og barnets opvækstvilkår kan således have stor betydning for, om barnet senere i livet begår kriminalitet.

Blandt de adspurgte unge er der en udbredt forståelse af, at familiens forhold og adfærd ofte kan være kilde til udvikling af kriminel adfærd og stofmisbrug. På baggrund af udsagn fra unge og medarbejdere synes der at tegne sig et billede af, at familiens forhold for denne gruppe af unge overordnet kan inddeles i to typer: 1) Unge, der har haft en særlig svær opvækst fx pga. traumatiske oplevelser såsom seksuelle overgreb, omsorgssvigt eller forældrenes negative adfærd fx misbrug eller kriminalitet og 2) Unge, hvis forældre har udfordringer med at yde den rette støtte til de unge. Dette kan fx være familier med en anden etnisk baggrund, som givet en anden opdragelsestradition kan have vanskeligheder ved at forstå og hjælpe de unge, der er vokset op i en anden kulturel kontekst.

Ronnie er et eksempel på den førstnævnte type, idet han fortæller, hvordan hans far var kriminel, og at han aldrig overholdt de aftaler, som han indgik med Ronnie:

”...Det er meget med, hvad du kommer med hjemmefra, min far røg ind og sidde, da jeg var meget lille, han stak af fra fængslet. Vi lavede aftaler, og han brød dem. Til 80 pct. af aftalerne kom han ikke, så jeg stod bare der og ventede på min far. Jeg havde en lidt ulykkelig barndom, når jeg tænker over det. Min mor arbejdede rigtig meget, hun var jo alenemor og skulle forsørge mig, arbejdede både om aftenen og om dagen...” (Ronnie16).

I forskningslitteraturen antages det, at børn lærer af og imiterer forældrenes adfærd (Kyvsgaard et al 2012). Kriminalitet blandt forældrene er påvist at være en risikofaktor for børnenes kriminalitet. Hvis faderen har en frihedsstraf, er der øget risiko for, at sønnen begår voldskriminalitet (Christof-

fersen 1999). At Ronnie selv har været udsat for svigt samt faderens kriminelle fortid kan have været med til at afføde samme kriminelle adfærd hos Ronnie.

Omsorgssvigt og traumatiske oplevelser som fx seksuelle overgreb kan være med til at give de unge en vanskelig start på livet og i større risiko for at udvikle kriminel adfærd (Lennarth18, Sharifa21, Carina14). Lennarth fortæller fx, hvordan han har været udsat for omsorgssvigt, hvilket kan være begrundet i faderens sygdom.

”...Der er rigtig mange unge, der oplever svigt og mangel på omsorg [...] Min far har aldrig været der for mig, jeg har altid skulle passe min familie, jeg skulle smøre min lillebrors madpakke, da han gik i børnehave, og han er kun 1 år yngre end mig, jeg gik selv i 0. klasse” (Lennarth18).

For andre unge (type 2) har en eller begge forældre enten været fraværende i forhold til opdragelse og samvær eller har ikke formået at yde den rette støtte og at lære de unge, hvordan de skal begå sig i livet (fx Matthias25, Salim17). Det har for manges vedkommende været faderen, som ikke har været til stede under den unges opvækst, og det har betydet, at fx Salim har manglet et forbillede at støtte sig op af:

”Jeg har en far, men jeg har bare aldrig set ham, forstår du, jeg har ikke haft mine forbilleder, det eneste forbillede jeg har haft...jeg er et produkt af mig selv” (Salim17).

Undersøgelser peger på, at familiekonstellationen som fx et brud mellem forældrene kan have en betydning for udviklingen af kriminalitet blandt børnene. Børn, der er vokset op med begge deres biologiske forældre, er mere beskyttede i forhold til at begå kriminalitet (Kyvsgaard et al 2012).

Det er særligt unge med en anden etnisk baggrund, der fortæller, at forældre med en anden etnisk baggrund kan have udfordringer med at yde den rette støtte og hjælp til deres børn. Dette kan være begrundet i, at de har en anden kulturel baggrund, og de kan derfor have vanskeligheder ved at forstå og håndtere deres børn, når de kommer i teenageårene (Abdel18, Ronni17, grp 2 Zuhayr20, Kareem17 og Raheem20). Flere gadeplansmedarbejdere, der netop arbejder med denne målgruppe, støtter op om disse udtalelser. Disse udfordringer kan ifølge de unge lede til, at de lever et liv på gaden, hvor kriminalitet og rusmidlerne hører til og et liv derhjemme, hvor de unge fx forsøger at skjule forbruget af rusmidler. Opdelingen af livet på gaden og livet derhjemme kan ifølge disse unge gøre det vanskeligt at tage hånd om problemet som fx hashforbruget.

Selvom forskning viser, at forhold i familien ofte er en grund til, at unge udvikler kriminel adfærd, var det ikke et tema, som blev berørt af alle de interviewede unge. Det tydede på, at forhold omkring den unges familie er et ømtåleligt emne at tale om, og dette kan være en grund til, at temaet ikke blev berørt af så mange unge.

4.1.2. De unges skolegang

Skoleforløbet bliver af flere unge i undersøgelsen fremlagt som at have båret præg af mange skoleskift og et højt fravær. ADHD kan være én forklaring på en del af den mistrivsel, som nogle af de unge giver udtryk for at have følt i skolen (Bertelsen et al 1999). Symptomerne på ADHD som uro, rastløshed og opmærksomhedsforstyrrelser kan gøre det svært for de unge at håndtere og imødekomme de krav, der fx stilles i skolen. Flere giver udtryk for, at de ikke trivedes i skolen, muligvis fordi de har følt, at de ikke passede ind. Dette kan give udslag i et højt skolefravær, hvilket har gjort, at de opholdte sig en del på gaden og dermed, ifølge de unge selv, har været udsatte for at tilegne sig en kriminel adfærd:

”...Jeg gad ikke skolen, stak altid af [...] var dårlig i timerne, havde svært ved at koncentrere mig, altid dårligere end de andre, var ude på gangen altid, folk vidste, hvor de kunne finde mig, ude på gangen” (Ronnie16).

I en dansk selvrapporтерingsundersøgelse viser der sig en sammenhæng mellem lovlydighed og skoletrivsel. Jo bedre den unges synes om at gå i skole, des mere lovlydige er de. De unge, som ikke bryder sig om at gå i skole, har også i højere grad erfaringer med kriminalitet end de unge, som har et positivt forhold til skolen (Balvig 2011). En eventuel mistrivsel i skolen blandt unge kan gøre, at unge er mere fraværende fra skolen og, ifølge de interviewede unge, dermed er i større risiko for at begå kriminalitet.

Der er generelt en nær sammenhæng mellem kriminalitet og problemer i skolen. En registerbaseret undersøgelse viser, at børn, der har vanskeligt ved at følge et almindeligt skoleforløb, har en større risiko for senere i livet at begå kriminalitet, end andre børn (Stevens 2006 i Kyvsgaard et al 2012). Børn, der ikke har gennemført folkeskolen inden for den normale tid, fx fordi de har gået en klasse om, viser sig at have 35 pct. større risiko for senere at begå kriminalitet end de børn, der gennemfører forløbet på normal tid.

Flere unge i undersøgelsen har haft mange skoleskift. Enkelte unge har haft længere perioder uden skolegang, fx fordi de er blevet smidt ud af en skole, og sagsbehandleren ifølge den unge har haft svært ved at finde en ny skole. Et eksempel herpå er Daniels og Hassans fortælling:

”...Noget, de kunne have gjort anderledes for mig, måske have skaffet mig en skole, det tog ½ år, før de skaffede mig en skole. Først fik jeg af vide, at der var et skoletilbud klar til mig om en uge, og så gik der en uge, og jeg hørte ikke noget fra dem. Og så gik der et halvt år, før jeg kom i skole” (Daniell16).

”Dengang jeg røg ud i kriminalitet var fordi, jeg ikke havde en skole, jeg blev smidt ud af skolen. Jeg skulle vente et år, før jeg kom i skole igen. Jeg var 13-14 år og havde ikke nogen skole [...]De var i gang med at finde noget, men det tog bare et år” (Hassan17).

Det er ikke muligt at vide hvad, der konkret har medført den lange ventetid for Hassan og Daniel. Det er dog velkendt, at der kan ligge måneders forberedelse og samarbejde forud for at finde det rette skoletilbud for unge med særlige udfordringer fx udadreagerende adfærd, hvilket i nogle tilfælde kan være årsagen til, at unge i længere tid går uden at være i et skoleforløb.

Flere unge begrundede imidlertid deres udvikling af en kriminel adfærd med bl.a. det høje skolefravær, mistroivsel i skolen og lange perioder uden skolegang, da dette gør, at de færdes en del på gaden og dermed er mere udsat for en negativ social påvirkning.

4.1.3. At være en del af fællesskabet og et ønske om social accept

Blandt stort set alle de unge blev omgangskredsen nævnt som at have en betydning for, at de unge begynder at begå kriminalitet. I kriminologien beskrives, hvordan miljøet generelt kan påvirke udviklingen af kriminel adfærd. Særligt socialt udsatte boligområder danner ramme for en øget risiko for at begå kriminalitet. Her tilbringer de unge en del tid på gaden og etablerer alternative værdifællesskaber, hvoraf kriminaliteten kan udspringe (Balvig 1999:64-68; Hauge 2004:55; Shaw og McKay, Sutherland). Her er tesen, at kriminelle holdninger, værdier og normer er indlært og bliver håndhævet og videreformidlet til andre i en gruppesammenhæng.

De adspurgte unge fortæller, at de tilbringer en meget stor del af deres tid på gaden, og det er her, at de bliver socialt og kulturelt opdraget. Det er ligeledes fællesskabet på gaden, som flere unge beskriver og problematiserer i relation til at begå lovovertrædelser. Da lovbrud billiges og tilskyndes til i omgangskredsen, synes kriminaliteten at blive en gængs og accepteret del af gruppens adfærd. Det er vigtigt for de unge ikke at blive ekskluderet fra dette fællesskab, hvilket Fatima og Hassan forklarer her (fx også Jesper22, Omar17):

”Hvis man ikke er med, bliver man stemplet, du kan blive stemplet som vestegnens svans eller noget i den retning eller få slag, alt kan ske. Når først du har valgt de forkerte venner, de forkerte venner, der begår kriminalitet, når først du er kommet i den gruppe, så kan du ikke komme ud af det” (Fatima15).

”Mine venner lavede også røverier, man laver penge, fordi man skal vise sig, vise at man også tør, at man ikke er den svageste i gruppen” (Hassan17).

Fællesskabet blandt jævnaldrende er ifølge de unge med til at skabe rammerne for, at kriminel adfærd læres og praktiseres. Magt, mod og selvstændighed er alle egenskaber, som man ønsker at demonstrere for at vinde social anseelse, og kriminaliteten bliver en måde, hvorpå der kan opnås respekt, status og anerkendelse i gruppen (Balvig 1999:64-65).

Blandt de interviewede unge synes en afspejling i gruppens normer og frontfigurer at være med til at placere den unge i et socialt hierarki, ligesom det er med til at skabe den unges identitet og selvforståelse, som Omar her giver udtryk for:

”...Jeg har da lavet noget røveri, det var udelukkende for at vise status. Status, det er også meget vigtigt, hvad man kan udrette, og hvad man har udrettet. Det var også en del af det. Jeg kan i hvert fald huske, da jeg lavede det røveri, der var pænt meget status bagefter. Det kunne jeg godt lide, det var fedt. Du blev sat i et lidt højere hierarki end andre, og hvem ville ikke være den seje” (Omar17).

Adskillige unge fortæller, at det i høj grad handler om status og anseelse, og en praktisering af gruppens normer er med til at formidle en bæredygtig identitet i det pågældende miljø (fx Salim17, Jesper22, Matthias25).

Udover fællesskabet med de øvrige jævnaldrende i omgangskredsen, får de ældre unge, der færdes i samme område, en central rolle i forhold til læring af den kriminelle adfærd. En del unge beskriver, hvordan den ældre gruppe af unge i boligområderne er med til at definere rammen for acceptabel adfærd (Adnan17, Khalid20). Dette kaldes i kriminologien *kulturel overføring* af kriminel adfærd, når ældre unge lærer de yngre kriminelle teknikker og metoder og overfører kriminelle normer (Hauge 2004:55-59: Shaw og McKay og Sutherland). Nabil forklarer her, hvordan de ældre ikke alene kan have en moraliserende funktion i form af at kunne guide de unge i en mere positiv eller negativ retning, men også kan udføre social kontrol med de unges opførsel:

”...Det er ligesom en form for storebror, selvom det ikke er en storebror, men en ældre udgave [...] så man holder øje med ens ældre, lige så snart han ser, at du ryger en joint, så har han ret til at gå over og slå dig” (Nabil18).

Påvirkningen kan også komme fra en anden ung i den unges omgangskreds, hvor han fx kan være med til at hjælpe den unge med at modstå det sociale pres om at begå lovovertrædelser (fx Abdell16). Når kriminaliteten blandt disse unge ofte bliver omdrejningspunktet for det sociale sammenhold, bliver det ifølge denne gruppe af unge også vanskeligt at frasige sig dette fællesskab, da en afstandtagen fra kriminaliteten kan være lig med en afsked med de eksisterende venskaber (Tommy22, Jesper22).

En anden kriminologisk tese er, at nederlag og følelser af personlig utilstrækkelighed i fx skolen eller det omgivende samfund kan medføre, at børn og unge fra socialt udsatte familier i højere grad søger at udmærke sig på det kriminelle område (Balvig 1999:68: Cohen). På samme vis fortæller nogle af de interviewede unge, at kriminaliteten kan blive et sted, hvor de unge dygtiggør sig, og succesoplevelserne kan være med til at stimulere de unges selvværd (fx Tommy22). Michelle forklarer her, hvordan det kan være svært at stoppe med noget, som man er dygtig til:

”...Ligesom jeg ikke kan stoppe, hvis jeg godt kan lide et spil, og man er rigtig god til det, så gider man ikke lade være [...] mine forældre de har altid vidst, at jeg ikke har været særlig god i skolen...” (Michelle16).

For Michelle og flere andre synes kriminaliteten at blive anvendt som et middel til at opnå anerkendelse og personlig tilfredshed ved hjælp af ens tillærte evner for muligvis at kompensere for nederlag i andre sammenhænge.

Når de unge tilbringer en del tid på gaden, efterspørger de aktiviteter i hverdagen, der skal udfylde de mange timer, som de har. De fleste unge beskriver kedsomhed og manglen på aktiviteter som hovedårsagen til lovovertrædelser i det konkrete tilfælde:

”Lige siden jeg var 15, har jeg været udenfor med mine venner, og så begyndte man at lave alt muligt lort, fordi der ikke var noget at lave. Så begyndte man at spille bold, og så begyndte man at stjæle cykler, og så blev det værre og værre” (Lucas16).

Ved spørgsmålet om gruppe 2¹'s dagligdag, fortæller Abbas og Mirso, hvordan de udover klubben i lokalområdet tilbringer en del tid på en bæk i Tingbjerg, og hvis vejret er dårligt, sætter de sig ind i en opgang. De har begge ikke begået kriminalitet, men der er en udbredt holdning i denne gruppe om, at aktiviteter er det, som afholder de unge i området fra at begå lovovertrædelser.

For de unge bliver omgangskredsen 'på gaden' ikke alene et forum, hvor de unge søger anseelse og social accept, men det bliver ligeledes et sted, hvor de unge mener, at de lærer at begå kriminalitet, og en sidegevinst bliver den anerkendelse, som de får, når de opnår succes i den kriminelle handling.

4.1.4. De unges risikosøgende adfærd og adrenalinkicket

Et andet aspekt, der nævnes af de unge i forbindelse med personfarlige lovovertrædelser, er spændingselementet.

Impulsivitet og risikosøgende adfærd bliver i forskningslitteraturen omtalt som en væsentlig risikofaktor for at begå kriminalitet. Visse kriminologer forklarer den impulsive tilbøjelighed som individuelt betinget, hvor individer i ulige grad er sårbare eller modtagelige overfor fristelser (Kyvsgaard et al 2012; Shader 2003).

Flere af de deltagende unge i nærværende undersøgelse begrundede den kriminelle handling med det adrenalinkick, der følger med. Michelle fortæller her, hvordan uvisheden om at blive taget, hvad det næste skridt vil være, eller hvordan man selv og de andre medvirkende reagerer, giver et adrenalinkick:

”...Fx når man står der med øksen, så er man helt oppe at køre. Man tænker på, hvis man bliver taget, man har 1000 tanker i hovedet, men ikke når det sker, så tænker man bare, det er bare den der person, det skal gå ud over, og så må man tage konsekvensen af det bagefter [...] jeg har bundet drenge med sjippetov og stået og pisket dem allerede, da jeg var helt lille [...] ikke fordi jeg

¹ Supplerende empiri: Gruppe af unge, som ikke har begået kriminalitet, men er rekrutteret gennem Ny Start-projektet og derfor er bosat i et boligområde, hvor de er i risikozonen for at begå kriminalitet.

godt kan lide det, ikke fordi jeg kan lide at gøre andre fortræd, men kan godt lide det, at min adrenalin bare flyver op” (Michelle16).

Spændingselementet er en af grundene til, at nogle unge begår personfarlige lovovertrædelser som fx røveri, hvilket er i tråd med tidligere undersøgelser. Samtidig kan spændingsfølelsen skabe en afhængighed (fx Lasse15), hvor adrenalinkicket hele tiden søges. Dette kan være en grund til lignende gentagelseskriminalitet, som Kim beskriver her:

”...Da jeg selv var mindre, kunne jeg altid bedre lide at lave noget, hvor mit hjerte pumpede fx efter et røveri. Det er en underlig følelse, fordi du har lige har fået det, du gerne ville opnå med magt, og den følelse, tror jeg også, gør nogle unge lidt afhængige af det, for så snart du er sluppet af med det, så vil du gerne opleve det igen, så tager den ene gang med den anden...” (Kim18).

Typen af kriminalitet afhænger ifølge de unge af smag og præferencer. Indbrud kan fx være afledt af ønsket om at befinde sig i andres hjem, og de unge søger bevidst efter det adrenalinkick, der er i risikoen for at blive opdaget, hvis de pågældende fx er hjemme (Kim18).

4.1.5. Det økonomiske rationale

Når det omhandler berigelseskriminalitet, blev den økonomiske gevinst forklaret af de unge som en fordel og et motiv for at begå den enkelte lovovertrædelse.

En anden kriminologisk forklaring på enkeltstående kriminelle handlinger er baseret på forståelsen af gerningspersonen som et rationelt handlende individ, og hvor fordele og ulemper afvejes i forhold til at begå den konkrete lovovertrædelse. Undersøgelser viser fx, at der er en statistisk sammenhæng mellem opdagelsesrisiko og kriminalitetsrate således, at jo højere opdagelsesrisikoen er, des lavere er kriminaliteten.

Der er flere unge i undersøgelsen, som ekspliciterer den kriminelle livsstil som et aktivt reflekteret valg. Særligt berigelseskriminalitet og personfarlige lovovertrædelser, der indeholder et økonomisk aspekt, begrundes i rationelle overvejelser om, hvorvidt det kan betale sig at foretage den kriminelle handling. Som Kim giver udtryk for, kan handel med euforiserende stoffer og fx at stå vagt anses for at være mere lukrativt end et almindeligt arbejde. Dette ræsonnerer han sig frem til bl.a. på baggrund af en risikovurdering:

”...Der er ikke noget at risikere ved at stå vagt, fordi det føles ikke som om, du gør noget galt, men du hjælper alligevel. Der er mange, der gør det, og det er forskelligt, hvor god en forretning, det er. Man tjener ca. 100 kr. i timen på det. Det er en fin nok timeløn. Hvis du er 16-17 år gammel, så er det en god timeløn, og hvis du står 5 timer om dagen, det er lige 500 kr. tjent hurtigt” (Kim18).

De unge fortæller ligeledes, at unge under den kriminelle lavalder har flere fordele ved fx at gennemføre et røveri, da sanktionen er mindre indgribende end fx for de unge, som er 15 eller derover. Dertil bliver det af de unge tilføjet, at unge under 15-16 år ikke har mange muligheder for at få en

ekstra indtægt, hvilket kan være frustrerende særligt for unge, der kommer fra socialt udsatte familier, som i forvejen er økonomisk udfordret (fx også Ivan15, Patrick18):

”De fleste i Danmark skal være 16 år for at arbejde. Man har ikke rigtig mulighed for at arbejde, medmindre man går rundt med flasker. Det er også en af grundene til, jeg blev kriminel. Hvis jeg havde kunnet finde et arbejde, havde jeg 100 pct. gjort det. Men jeg har bare ikke lige lyst til at rende rundt med aviser, det er sgu ikke lige mig” (Ivan15).

Når der tales om fattigdom, kan der skelnes mellem absolut og relativ fattigdom. Hvor absolut fattigdom handler om fysisk overlevelse, drejer det sig i relativ fattigdom om en psykologisk og social overlevelse. Relativ fattigdom kan tænkes at være en forklaring på berigelsesforbrydelser, hvor der efterstræbes lige så mange ting og penge, som andre unge har (Balvig 1999:67). I den optik vil de unge spejle sig i andre unge, som de sammenligner og identificerer sig med, heriblandt ældre unge i samme område. Da flere af de adspurgte unge dagligt er tilskuere til de ældre unges livsstil, som kan blive betragtet som en luksuriøs og lykkelig tilværelse, vil de øjensynligt være mere tilbøjelige til at begå de lovovertrædelser, der skal finansiere de dyre vaner (Ersan16, Omar17). Ronnie fortæller her, hvordan let opnåede penge kan være en stor fristelse for unge, der higer efter det samme, som de ældre unge har:

”...Jeg fik penge, jeg fik 20 kr. engang imellem, når jeg fik fri fra skole, det var de penge, jeg fik. Jeg havde heller ikke brug for dem, men alle stræbte efter dem, hvorfor skal jeg så ikke også have dem? [...] når vi lavede indbrud, skulle jeg hoppe igennem vinduet og åbne døren, fordi jeg var den lille [...] Prøv at tænke på, jeg var 10 år, lige pludselig havde jeg 2000 kr. i hånden, det var helt vildt, jeg havde dårligt nok prøvet at holde en 100 kronerseddel, lige pludselig står du med 2000 kr. i hånden [...] Det var meget svært for mig, jeg så meget op til dem, og hvis det er dit forbillede, så er det svært. Du ser, de render rundt, de har penge, de kører biler, selvom de ikke er 18, de har det hele” (Ronnie16).

De dyre vaner kan ifølge Tommy afstedkomme gentagne lovovertrædelser for at opretholde en vis levestandard:

”Og jeg skulle jo tjene penge på en eller anden måde. Jeg skulle jo betale min kammerat for, at jeg boede der, skulle købe tøj, så jeg ikke lignede en hjemløs hele tiden, og hvordan gør man det? Man begynder at sælge stoffer, begynder at tjene penge, bliver et luksusdyr, og så begyndte min tankegang virkelig at ændre sig [...] jeg blev virkelig ligeglad, gav op og tænkte, jeg skal bare være kriminel hele vejen igennem” (Tommy22).

For de interviewede unge, der har et stort forbrug af rusmidler, bliver pengene brugt til at betale for forbruget (Kim18, Abdel16, Mikkel16, Matthias25). Dette er i tråd med de erfaringer, som Henrik Rindom, speciallæge i psykiatri, har gjort sig, når han vejleder i Stofrådgivningen (Rindom 2014). Blandt fx tidligere straffede, unge med sproglige og etniske barrierer fx et udenlandsk navn eller udseende kan den økonomiske gevinst ved berigelseskriminaliteten føles inden for en mere reali-

stisk rækkevidde end, hvad der kan opnås på det nuværende jobmarked (Kim18, Jesper22). Der kan dog være flere aspekter såsom den værdi, det bliver tillagt, da et ordinært arbejde i visse sammenhænge anses for mere attraktivt fx blandt familiemedlemmer. Derfor bliver der ikke fortalt åbent om kriminaliteten til fx forældrene.

Overordnet set er der blandt de interviewede unge enighed om, at pengene spiller en mindre rolle i forhold til den enkelte unges tendering til kriminalitet, men en større rolle i forhold til valg af kriminalitetsform.

4.1.6. Delkonklusion

For de adspurgte unge har forældrenes adfærd fx i form af omsorgsvigt eller fravær i forhold til opdragelse haft en central betydning for udviklingen af de unges kriminelle adfærd. Samtidig har flere unge haft mange skoleskift og giver udtryk for en mistriivsel i skolen, hvilket bl.a. kan skyldes de adfærdsvanskeligheder, som de eventuelt har haft i kraft af deres ADHD. Et højt skolefravær grundet i en mulig mistriivsel kan resultere i, at de unge færdes på gaden, og her bliver omgangskredsen og de ældre unge i boligområdet ifølge de unge en kilde til læring af kriminel adfærd. Samtidig bliver det vigtigt for de unge at være en del af det sociale fællesskab og blive accepteret og anerkendt af ligesindede unge. Kriminaliteten bliver derfor en måde, hvorpå de unge får social anseelse og respekt i gruppen. Manglen på aktiviteter bliver ifølge de unge det forhold, der forårsager en konkret kriminel handling, og ofte vil en rationel overvejelse ligge til grund for foretagelsen af handlingen, hvor manglen på penge eller ønsket om 'hurtige' penge typisk leder til berigelsesforbrydelser. Særligt voldsrelaterede lovovertrædelser bliver begrundet i det adrenalinkick, som det ofte giver.

4.2. Årsager til de unges hashforbrug

Da undersøgelser viser et sammenfald mellem alvorlig kriminalitet og forbruget af rusmidler, er det ligeledes relevant at belyse de unges forklaring på, hvorfor de ryger hash, da fx berigelseskriminalitet bl.a. begrundes med at finansiere et hashforbrug. På trods heraf viser undersøgelser, at kriminaliteten ofte går forud for udviklingen af et hashforbrug. Det er langt fra alle unge, der ryger hash, som begår kriminalitet. Følgende betragtninger skal derfor læses ud fra den overordnede forståelse af, at der ikke er en kausal sammenhæng mellem et hashforbrug og kriminalitet, men at forbruget af rusmidler og kriminalitet gensidigt betinger og forstærker hinanden (SOF Misbrug 2010).

4.2.1. Hashrygningen som samlingspunkt

Det er typisk i ungdomsårene, at der eksperimenteres med rusmidler. Undersøgelser viser, at det eksperimentelle brug af rusmidler er højest, når de unge er i alderen 16-19 år. Op igennem sidste halvdel af 1990'erne, er der sket en næsten fordobling af de unge 16-24-åriges brug af rusmidler. Denne stigning er særligt tilskrevet et øget forbrug af hash (Orbe 2010 1:122). Brugen af rusmidler er dog ikke ligeligt fordelt i befolkningen. Det er dokumenteret, at andelen af unge, der eksperimenterer med og udvikler et problemgivende forbrug af rusmidler, er større blandt socialt udsatte unge end blandt unge generelt (Pedersen et al 2012). Især for anbragte unge peger adskillige undersøgelser på, at de har et større forbrug af rusmidler. Særligt hashforbruget er større blandt gruppen af

anbragte unge sammenlignet med jævnaldrende unge. SFI udgav i 2013 deres tredje rapport i forløbsundersøgelsen om anbragte unge, som nu var 15 år, hvori det fremgår, at (Lausten et al 2013):

- lidt over 3 gange så mange af anbragte unge har prøvet hash som 15-årige sammenlignet med jævnaldrende unge,
- af de i alt 817 anbragte unge havde 26 pct. røget hash inden for det seneste år, og 6 pct. havde røget hash 40 gange eller mere inden for det seneste år, og
- 10 pct. (80 unge) havde prøvet andre stoffer end hash inden for det seneste år.

Blandt de interviewede unge har de fleste haft en tidlig rusmiddeldebut, hvor de har været ca. 10-12 år. Det nævnes blandt de unge i undersøgelsen, at det i deres optik er vanskeligt at ændre på eller nedsætte de unges hashforbrug, når først de unge har fået øjnene op for alt det, som hashen kan give de unge (fx også Mikkel16, Adnan17, Andreas15, Sharifa21). Samtidig er det opfattelsen blandt de unge, at hash ligesom alkohol er en del af ungdomskulturen, og det kan derfor være svært at begrænse de unges forbrug af rusmidler, når de unge ønsker at eksperimentere og afprøve grænser.

På trods af advarsler og råd fra voksne om ikke at ryge hash tænker størstedelen af de interviewede unge ikke over eventuelle langsigtede og helbredsmæssige implikationer. De synes at leve i nuet uden at bekymre sig om fremtidige problemer med en følelse af usårlighed. Viden om familiemedlemmer og venner, der har udviklet hashpsykoser, kan få dem til at reflektere momentant om hashens mulige følgevirkninger, men i situationen, hvor der tændes en joint, bliver disse overvejelser fejlet af vejen (fx Ronnie16). For de fleste unge ryges hashen sammen med andre og typisk, hvis de keder sig. Har de unge ikke andet at lave, bliver hashen samlingspunkt for at mødes (også Andreas15):

” Når jeg ryger, ryger jeg for hyggens skyld, for fællesskabet ” (Ivan15).

For de fleste unge, er det tydeligt, at det er de unge selv, der skal vælge eller være motiveret for at nedsætte hashforbruget før, at det kan ske:

”..Det er én selv, der skal tage et initiativ, man kan gøre alt muligt, men hvis ikke man selv vil stoppe, så er det svært ” (Ronnie16).

Den interviewede gruppe af unge mener, at hashrygningen er en del af ungdomslivet, og at det bliver et samlingspunkt for at mødes typisk for at fylde fritiden ud.

4.2.2. Hashen som selvmedicinering

Udover at anvende hash som et samlingspunkt, giver flere unge – særligt dem med diagnosen ADHD - også udtryk for, at hashen bruges til at dæmpe trangen til at være aktiv. Forskning viser, at et forbrug af hash ofte er forbundet med en selvmedicinering (Socialstyrelsen 2007). Denne betragtning er vigtig, da flere medarbejdere og nogle unge belyser denne problematik i forhold til forståelsen af nogle unges hashforbrug. Det er imidlertid vigtigt at se hashforbruget i sammenhæng

med flere årsager, da en mere nuanceret forståelse af hashforbruget blandt unge også vil danne udgangspunkt for en mere velfunderet indsats overfor målgruppen.

Ifølge Center for Unge og Misbrug kan selvmedicinering med hash overordnet klassificeres i to typer. Den ene type vedrører den situation, at den unge anvender rusmidler til at afhjælpe eller sætte en dæmper på bagvedliggende problemer eller traumatiske oplevelser i opvækstårene, hvilket Henrik Rindom også beskriver (Rindom 2014). Den anden type vedrører situationen, hvor forbruget af rusmidler bruges til at dulme symptomerne på en psykisk lidelse.

For nogle af de interviewede unge beskrives hashen som et middel til at dæmpe deres trang til at være aktive. Nogle fortæller, at de ofte bliver rastløse og har brug for noget, der skal aktivere og stimulere dem. Hashen giver dem en ro, så de ikke behøver at forholde sig til al den tid, de har fri (fx Lucas16, Catja15). Ifølge Sharifa bliver hashen brugt til at lægge låg på tidligere problemer eller til at glemme dagligdagens frustrationer, og som hun selv kalder for en selvmedicinering (Sharifa21). Ersan forklarer sin brug af hash med udtrykket selvmedicinering:

”Jeg selvmedicinerer mig selv, kan man godt kalde det. Det er også derfor, jeg ryger hash. Nogle gange når jeg tager ADHD medicin, begynder jeg at svede, så får jeg koldsved, ryster på hænderne, får op- og nedture, både når jeg tager medicin, og når jeg ikke tager medicin, og så begynder jeg at ryge de joints, så får jeg det fint nok” (Ersan16).

Ersan fortæller senere, at han ryger hash for at stresses af. Hvorvidt hashen bliver brugt til at dulme symptomer på en psykisk lidelse og/eller for at glemme bagvedliggende problemer skal ikke kunne siges i de konkrete tilfælde. Der er dog noget, der tyder på, at hash bliver brugt som en selvmedicinering af denne gruppe af unge, hvilket ligeledes er det, som medarbejderne forklarer. Flere medarbejdere beskriver hashen som en måde, hvorpå traumatiske episoder eller en vanskelig opvækst kan fortrænges. I forlængelse heraf fortæller nogle, hvordan fx svigt i familien, mobning og depression kan resultere i et hashmisbrug (fx Tommy22, Matthias25).

Samlet set bliver hashen af de unge anset for at være en del af løsningen og ikke en del af problemet, hvilket ligeledes understøttes af udtalelser fra medarbejdere og sundhedsfaglige eksperter.

Flere unge og medarbejdere fortæller, at den primære behandling for ADHD er og har været medicinsk behandling for disse unge. Da ADHD medicinen ifølge disse unge kan have en del bivirkninger fx træthed og sløvhed, som er den samme effekt, som hashen har, kan det for de unge give mere mening at ryge hash i stedet for at tage medicinen (fx også Jonas16, Jano17, Lennarth18):

”...Det var ligesom at ryge med den medicin, for så var jeg helt træt om morgenen og kunne slet ikke holde mig oppe, så tænkte jeg, så kunne jeg lige så godt begynde at ryge, når det gjorde det samme” (Kim18).

Samtidig fortæller nogle unge, at de ikke kunne mærke en reel effekt af medicinen, og resultatet kan ofte blive, at de fravælger medicinen til fordel for at ryge hash:

”Jeg gad ikke tage pillerne til sidst, fordi jeg ikke kunne mærke, de gjorde nogen forskel. Og pædagogerne blev ved med at sige, at de kunne mærke, at jeg tog pillerne, men jeg gemte dem i en pose, og så tog jeg pillerne med til et møde og viste dem, at jeg ikke havde taget dem” (Patrick18).

Hvis ADHD medicinen fravælges bl.a. på grund af bivirkninger eller følelsen af, at det ikke har en effekt, vil de unge ifølge medarbejdere og sundhedsfaglige eksperter være mere tilbøjelige til at fortsætte et hashforbrug (fx Gosden 2014).

4.2.3. Delkonklusion

Som nævnt er det vigtigt at forstå, hvorfor de unge ryger hash, da misbrug og kriminalitet gensidigt forstærker hinanden. Det jævnlige forbrug af hash bliver af de unge beskrevet som en del af den ungdomskultur, som de er en del af, hvor hashen bliver anset som et samlingspunkt for at mødes eller et tidsfordriv. Samtidig beskriver nogle unge, hvordan hashen bruges som selvmedicinering for fx at dæmpe trangen til at være aktiv og kan i visse tilfælde blive en erstatning for den ADHD medicin, der til tider fravælges.

4.3. Kontakten med Socialforvaltningen

I dette afsnit beskrives de unges oplevelser og erfaringer med Socialforvaltningens indsatser. Blandt de unge i undersøgelsen har de fleste haft en længerevarende kontakt med Socialforvaltningen bl.a. i forbindelse med anbringelse og andre foranstaltninger. Med denne specifikke målgruppe har det særligt været 2 temaer, som har været væsentlige fokuspunkter i forløbet: Institutionsanbringelsen og misbrugsbehandlingen. Det vil derfor også være disse emner, som vil fylde mest i dette afsnit.

4.3.1. Sagsbehandlingen

Der var 3 temaer, som af de unge og medarbejderne blev fremhævet som vigtige i sagsbehandlingsforløbet:

- Tilgængelighed, engagement og handlekraft
- Kontinuerlighed og sammenhæng
- Den rette timing og det rette tilbud
- Psykiatrisk bistand i sagsbehandlingen

Nogle unge føler, at flere sagsbehandlere ikke udviser en tilstrækkelig interesse og et engagement for de unge i sagsforløbet eller, at sagsbehandleren kan være svær at få fat på. Denne oplevelse kan gøre, at de unge kan føle sig som et nummer i rækken frem for et menneske, der har brug for hjælp. Hvis den unge ikke føler, at vedkommende bliver lyttet til, taget alvorligt eller interesseret sig for, vil de ofte føle sig svigtet af systemet. Omvendt kan en engageret medarbejder have stor betydning for den unge i forhold til at (gen)opbygge tilliden til systemet, hvilket der også er flere eksempler på:

”...Jeg sad inde, og hun kom hele vejen til Rødby for at besøge mig. Hun kunne have ringet, men hun kom hele vejen [...] Hvis det var mig, havde jeg ikke kørt 1,5 time for bare at høre, hvordan det går. Det er sådan noget en ung sætter pris på [...] det giver noget for den unge, at en sagsbehandler eller, at der faktisk er nogen fra staten eller kommunen, der tænker på én” (Wasim18).

Samtidig er der nogle unge, der føler, at deres holdning ofte bliver tilsidesat, og at der ikke bliver fulgt op på deres ønsker og forespørgsler hurtigt nok (fx Emilie17, Lennarth18, Catja16, Tommy22, Carina14). At der kan gå op til 4 mdr i undersøgelsesperioden, når en børnesag behandles, er ifølge gadeplansmedarbejdere også en grund til, at nogle unge tabes på gulvet eller mister tilliden til systemet.

Det er særligt medarbejderne, der beskriver, hvordan sagsbehandlerskift eller mangel på opfølgning mellem forskellige foranstaltninger kan fremstå som isolerede tilbud frem for et sammenhængende forløb. For de unge synes dette mere at være et kendt vilkår end en væsentlig problematik. Det centrale for de unge er ikke sagsbehandlerskiftet i sig selv, men mere om den givne sagsbehandler udviser empati, nærvær, interesse og har et reelt ønske om at gøre en forskel for den unge.

Valg af det rette sociale tilbud bliver tillige betragtet som essentielt i forhold til den unges udvikling af problemadfærd. Beslutningen om en speciel foranstaltning eller start i en given skole, som ikke var den rette, er for nogle unge de omstændigheder, som kan have forårsaget eller forstærket den kriminelle adfærd (fx også Lasse15):

”...Jeg synes, at der er mange ting, som hun ikke gør rigtigt fx sende mig på opholdssted, jeg synes ikke, at dette sted er det rigtige sted for mig, det ville det have været for ½ år siden, men nu er jeg så langt i mit liv, så nu hører jeg ikke til det. Jeg er i et helt andet kapitel i mit liv” (Daniel16).

Det nævnes samtidig af nogle medarbejdere, at det i sagsbehandlingen kan være svært at finde frem til den bedste løsning, hvis den unge fx ikke er udredt på grund af et stofmisbrug eller har ikke-psykotiske lidelser som fx ADHD eller andre adfærdsforstyrrelser. Derfor udtrykkes det blandt medarbejdere et behov for en faglig sparring med psykiatrien, der kan bidrage med hjælp til, hvordan den enkelte sag bedst muligt håndteres.

Timing er vigtig for at fange den unge på tidspunktet, hvor den unge er motiveret til forandring. Hvis der ikke bliver handlet på det pågældende tidspunkt, kan det ifølge unge og medarbejdere gøre, at de unge føler sig svigtet af systemet (Wasim18, Tommy22).

4.3.2. Kontaktpersonen

Flere af de unge har haft en eller flere kontaktpersoner, og derfor bliver kontaktpersonsrelationen også nævnt som et vigtigt punkt i forhold til den unges udviklingsforløb.

Som kontaktperson udgør den pågældende medarbejder forvaltningens mulighed for en voksenrelation for den unge, og både medarbejdere og unge understreger vigtigheden af, at arbejdet og samværet med den unge bliver udviklingsskabende og holdningsdannende. For nogle unge er kontaktpersonen blevet den voksne, man har tillid til, og hvor man kan åbne op for emner, som man ikke nødvendigvis kan tale med sine forældre om (fx Michelle16, Patrick18, Daniel16). Samværet kan bidrage med at få den unge væk fra miljøet ved brug af aktiviteter som fx middage og biografter, hvilket kan bruges som en legitim undskyldning for ikke at være sammen med sine venner, og dermed undgår de at føle sig presset til at begå lovovertrædelser:

”Man har en undskyldning for sine venner og siger, i dag skal jeg være sammen med min kontaktperson, normalt har man ikke nogen undskyldninger” (Fatima15).

Andre gange har kontaktpersonen hjulpet med praktiske opgaver. Nogle medarbejdere forklarer, at det største udbytte ved kontaktpersonsrelationen skal skabes ved et vedvarende engagement og samtaler med den unge. Det er dog ifølge flere unge ikke altid, at samværet har skabt den ønskede effekt (fx Abdel16, Matthias25, Hassan17). Her fortæller Ronnie, hvordan forløbet med sin kontaktperson var noget ensformigt:

”... Det endte med, vi bare gik på netcafé hver gang, det var lidt kedeligt i længden, den samme cola, den samme ene chokolade [...] en cola og en Twix og så sidde ved en computer” (Ronnie16).

Flere medarbejdere og unge problematiserer, at kontaktpersonsforløbet ikke altid har givet de ønskede langsigtede resultater i forhold til holdningsbearbejdningen hos den unge. Dette kan ifølge flere medarbejdere og unge skyldes, at relationen får mere karakter af et midlertidigt samvær end et udviklingsorienteret forløb.

Ved valg af kontaktperson foretrækker størstedelen af de unge ældre, som har tidligere erfaring med kriminalitet og rusmidler og kender til det samme liv på gaden, som de unge færdes i. På den måde kan den pågældende medarbejder fortælle om bagsiden ved det kriminelle liv ud fra egne erfaringer. Nogle unge efterspørger flere kontaktpersoner såvel som andre medarbejdere, der arbejder socialpædagogisk, der udover pædagogiske kompetencer har prøvet en del i den kriminelle verden fx tidligere bandemedlemmer. Disse skal gerne have kommet fra de samme sociale kår og være kommet ud af det kriminelle miljø, have fået et almindeligt arbejde, stiftet familie og med eventuelt med kendskab til lokalområdet (fx Hassan17, Patrick18, Abdel16, Ersan16, Fatima15):

”Der er måske nogen, som ikke kan få arbejdet, fordi de har en plettet straffeattest, men det er netop dem, som er de bedste til at lære de unge en bedre vej, for det er dem man ser op til. Man kan se sig selv i dem” (Sharifa21).

De unge ræsonnerer, at en sådan type kontaktperson vil fungere som positive rollemodeller, da de unge har brug for at se, at der er en vej ud af kriminaliteten. Det er vigtigt for de unge, at personen udviser troværdighed, ærlighed og oprigtighed, når den pågældende skal være fortæller for og moti-

vere til et antikriminelt værdisæt (fx Khalid20). Derfor bør medarbejderen uanset, om det er en kontaktperson, gadeplansmedarbejder eller pædagog på en institution ikke give udtryk for et synspunkt på arbejdet og samtidig praktisere et andet i fritiden fx at ryge hash (Salim17). De pædagogiske kompetencer bør dog ikke nedprioriteres til fordel for tillært viden og kompetencer erhvervet på 'gaden' (Jonas16). Her er det igen det vigtigste, at medarbejderen har de nødvendige pædagogiske forudsætninger og udviser en oprigtig interesse i at gøre en forskel for den unge og ikke blot er "pumpede fyre, der kan holde én nede" (Catja16, Karina14, Jonas16, Salim17).

Til trods for at de unge lægger vægt på fordelene ved en voksenrelation med erfaringer med det kriminelle liv i håbet om at have en fælles baggrund for forståelse og indsigt, fokuserer flere medarbejdere på fordelene ved anvendelse af en person, der ikke kommer fra det pågældende miljø. Dette kan fx være for at inddrage rollemodeller, der eventuelt kan bidrage med andre input, ligesom at stimulere de unge til at aspirere til håb og drømme, som ligger udenfor de unges egen forventningshorisont. Fx var der en del af de interviewede unge, som ser så meget op til de ældre forhenværende kriminelle i det sociale arbejde, at deres drøm nu er selv at arbejde med unge kriminelle, når de vokser op. Dette kan ifølge medarbejdere fastholde de unge i det samme udsatte boligområde og vil sjældent få dem til at forestille sig et liv uden for deres vante rammer og miljø.

Enkelte unge af anden etnisk herkomst foretrækker medarbejdere, heriblandt kontaktpersoner med en anden etnisk baggrund, da de derved kan have lettere ved at forstå nogle af de problemer, som disse unge kæmper med.

"For mig er de rigtig gode her, fordi der er mange anden etniske her, det gør, at de kan forstå mig optimalt" (Abdel16).

"Jeg vil gerne have en kontaktperson, som er indvandrer, en fra samme kultur. Jeg kan ikke tale med en dansker som kontaktperson, jeg har haft en, og det gik heller ikke godt. Nu får jeg en indvandrer, og jeg ved, det kommer til at hjælpe for, de forstår en meget bedre" (Fatima15).

Regler, pligter og forventninger kan ifølge disse unge være vanskelige at drøfte med en etnisk dansk, som ikke har haft samme opdragelsesmønster. Det var dog langt fra hovedparten, som nævner dette ønske.

4.3.3. Misbrugsbehandlingen

Da størstedelen af de unge har haft et stofmisbrug og en ikke-psykotisk lidelse, er de blevet henvist til det kommunale misbrugsbehandlingssystem. Samtidig har deres ADHD typisk ikke medført en psykiatrisk indlæggelse. Derfor har det ikke været samarbejdet med psykiatrien, der har været det største fokus, men derimod misbrugsbehandlingen. Medarbejdere, der arbejder på en institution, nævner dog, at en let adgang til en psykiatrisk vurdering er en forudsætning for et udbytterigt samarbejde og for at sikre, at de unge får hurtig behandling. På institutionerne under Center for Udsatte Kriminalitetstruede Unge, som har været den primære målgruppe, blev samarbejdet med psykiatrien ikke nævneværdigt problematiseret.

En af de væsentligste problematikker, der er blevet rejst af flere medarbejdere, og som også synes at kunne udledes af de unges beretninger, er, at der ikke foreligger kommunale misbrugsbehandlings-tilbud, der kan indfange hele denne målgruppe.

U-turn, som ligger under Center for Unge og Misbrug, er det eneste kommunale misbrugsbehandlingstilbud, som går helhedsorienteret til værks bl.a. ved at have gruppeforløb, individuelle samtaler, intern skole og fritidsaktiviteter. U-turn nævnes her, da en stor del af de unge specifikt omtalte U-turn, idet de har været igennem hele eller dele af U-turns behandlingsforløb. Bl.a. bliver U-turn beskrevet som et sted, hvor behandlingsformen og tilgangen til den unge er individuelt tilpasset, og flere har haft et positivt udbytte af at blive behandlet i U-turn. At der bliver ringet op til den unge, at de henter den unge hjemmefra i starten af behandlingsperioden for at sørge for, at den unge kommer i skole, er alle elementer, som bliver lagt positivt vægt på.

4.3.3.1. Mangel på kommunale misbrugsbehandlingstilbud

Et centralt tema for de interviewede unge og medarbejdere er, at de ikke altid bliver indfanget af U-turns behandlingstilbud.

U-turn behandler på nuværende tidspunkt en relativt socialt belastet målgruppe. Ifølge interne opgørelser har ca. 12 pct. fået konstateret ADHD, og 2/3 af de unge mænd har været involveret i kriminel aktivitet inden for den sidste måned (Orbe 2010 2:186-187). Herunder har ca. 1/2 af de unge mænd været involveret i vold og overfald, og 20 pct. af de unge mænd har været involveret i røveri (Orbe 2010 2:192, 206-207).

Set i lyset af at U-turn skal ramme alle unge københavnere under 25 år, som har et jævnligt forbrug af rusmidler, viser ovenstående tal, at der er en relativ stor del af U-turns samlede behandlingsgruppe, der er involveret i kriminel aktivitet. Det er dog ifølge Center for Unge og Misbrug ikke altid - bl.a. på grund af den brede målgruppe - at U-turn indfanger alle de unge, som har begået alvorlig personfarlig kriminalitet og/eller har en psykisk lidelse. Dette bliver ligeledes fremhævet af medarbejdere og unge i denne undersøgelse.

En del interviewede unge, der har begået personfarlig kriminalitet som fx røveri og vold, og/eller som har en psykisk lidelse som ADHD, forklarer, at de enten ikke er startet i eller er blevet fastholdt i U-turns behandlingstilbud (fx Kim18, Lucas16, Mikkell16, Daniel16).

Daniel er blevet diagnosticeret med ADHD og dyssocial personlighedsstruktur og fortæller, at han aldrig kom i behandling hos U-turn, da han havde begået for meget kriminalitet til, at de kunne give ham tilstrækkelig behandling:

”Jeg har faktisk været inde på U-turn, men de mente ikke, jeg var egnet, fordi jeg havde lavet meget ballade. De mente, jeg var egnet med misbruget, men at de simpelthen ikke kunne hjælpe mig, fordi jeg var ude i et stort misbrug, og de valgte så at sige, ’Dig kan vi ikke have med’, det sagde de sim-

pelthen til mig. Så fandt sagsbehandleren et andet tilbud. Kan ikke huske, hvad det næste var” (Daniell16).

For de andre unge har der været kortere eller længere kontakt med eller forløb hos U-turn, og hvor de af forskellige årsager faldt fra. Overordnet set kan dette indikere, at en stor del af undersøgelsens målgruppe enten ikke påbegynder eller gennemfører et helt behandlingsforløb hos U-turn. Dette understøttes også af medarbejderudtalelser.

For de unge, som er blevet henvist til U-turn, og som fx har adfærdsforstyrrelser, kan det være vanskeligt at skulle indgå i en behandling med unge, som kan have helt andre problemstillinger (fx Mikkel16, Kim18). Mikkel anbefaler her et mere opdelt behandlingsforløb, så der tages mere højde for, at de unge kan have forskellige psykiske problemstillinger:

”Det skal være mere opdelt, man skal ikke samle forskellige personer, fordi når personer med forskellige psykiatriske og underlige personligheder er samlet, og når de så ryger tjald oveni, og når man så blander dem sammen med andre personligheder, kan der komme alt muligt ud af det. Og så snakker de, om hvad de skal lave, og så bliver de faktisk skubbet ud i et misbrug” (Mikkel16).

Center for Unge og Misbrug og en ungerådgiver i U-turn nævner endvidere, at det traditionelt set har været vanskeligere at tiltrække unge med anden etnisk ikke-vestlig baggrund. Hvor 103 ud af 339 af dem, der har været i behandling, har én eller begge forældre, der er født i udlandet, er det 48 ud af de 103, hvor en eller begge forældre er født i et ikke-vestligt land, og her er 23 af dem mænd (U-turns interne statistik). Socialforvaltningen har generelt erfaringer med, at det er vanskeligt at tiltrække borgere med anden etnisk baggrund i misbrugsbehandling (SOF Misbrug 2010).

Set i lyset af, at det er en stor og mangfoldig gruppe af unge med et misbrug, som U-turn har som målgruppe, er det heller ikke altid, at unge, der ligger i den tungere ende - unge med svære adfærdsforstyrrelser og/eller en alvorlig kriminalitetshistorik og/eller med en anden etnisk ikke-vestlig baggrund - der indfanges. Udsagnene i denne undersøgelse støtter op om dette. Det kan tyde på, at det delvist skyldes, at det i højere grad er en anden type af unge, som tilbuddet appellerer til. Der skal dog gøres opmærksom på, at denne tungere gruppe af unge generelt er vanskeligere at få i misbrugsbehandling.

Resultatet heraf kan ifølge nogle medarbejdere blive, at den unge enten bliver henvist til forløb med dyre private misbrugsrådgivere - alternativt kommunale døgntilbud, hvis forholdene tilsiger dette - eller, at denne gruppe af belastede unge ikke får den nødvendige behandling. Dette indikerer, at der er et behov for et kommunalt behandlingstilbud målrettet de mere udsatte unge med et misbrug, og som har nogle tungere problemstillinger.

4.3.4. Anbringelsen

Størstedelen af de unge, som er blevet interviewet, var anbragt på en institution, sikret afdeling eller et fængsel på interviewtidspunktet. Dette har gjort, at den unge har fokuseret en del på anbringel-

sesstedet i interviewet. Da udsagnene i en interviewsituation ofte kan være udtryk for et øjebliksbillede af den unges liv, og da flere unge har tilbragt op til flere år på en institution, vil det af naturlige årsager være aspekter i institutionsopholdet, der bliver vægtet som centrale og ændringskabende for den unge.

4.3.4.1. Fortsættelse eller udvikling af kriminel adfærd

Som nævnt tidligere kan gruppen af jævnaldrende unge, som man færdes med, være kilde til læring af kriminel adfærd, da ofte ældre unge overfører kriminelle værdier, normer og teknikker. Døgnanbringelse på en institution med andre unge, der har en lignende eller værre kriminel fortid, vil derfor alt andet lige have en stærk påvirkning på de unges udvikling.

Denne sociale påvirkning i fællesskabet på institutionen er en gængs problematik ved længerevarende anbringelser. En rapport fra SFI *Tidligere anbragte som unge voksne* belyser de langsigtede virkninger for unge, der har været anbragt udenfor hjemmet. Undersøgelsen viser, at det, at unge har været anbragt, ikke i tilstrækkelig grad forebygger den kriminelle adfærd. En årsagsforklaring er den såkaldte smitteeffekt, hvor de anbragte børn og unge lærer af hinandens adfærd på anbringelsesstedet. Det påvises, at de unge lærer antisocial adfærd, både hvad angår kriminalitet og misbrug fra mere erfarne unge på anbringelsesstedet (Olsen et al 2011). Den norske forsker Tore Andreassen beskriver også den såkaldte smitteeffekt for institutionsanbragte unge. Han påpeger, at effekten af institutionsopholdet varierer fra ung til ung. Han mener dog, at det kan være problematisk at anbringe tunge målgrupper sammen med mindre tunge målgrupper af unge. Her menes fx kriminelle og ikke-kriminelle eller unge med erfaring med illegale rusmidler og unge uden denne erfaring, da sidstnævnte grupper lærer af de mere erfarne kriminelle og rusmiddelbrugere (Mathiasen 2011).

Det er samme problematik, der synes at blive rejst af de interviewede unge. Flere er blevet anbragt i en tidlig alder (fx Ronnie, Adnan, Lennarth, Catja), og det er anbringelsen på institution som fx 12-årig, der ifølge disse unge kan have dannet rammerne for påbegyndelsen af deres kriminelle karriere. Et eksempel herpå er Lennarths tilfælde, idet han blev rykket fra en plejefamilie til en institution som 12-årig:

”Jeg blev fjernet fra hjemmet, da jeg var 6, har boet i plejefamilie til at starte med, boede der i 6 år, og så røg jeg på opholdssted, og så gik det helt galt. Jeg begyndte at ryge hash som 10-årig [...] Lad være med at smide en ung på opholdssted, fordi der er nogle drenge, der er ældre end dig, og de får dig til at gøre nogle ting [...] det er hovedsageligt der, hvor mit kriminelle liv startede, mit bekendtskab med hårde stoffer. Jeg var 12, da jeg flyttede ind der, og der lærte jeg kokain og amfetamin at kende” (Lennarth18).

Som forskningen også understøtter, kan institutionsanbringelse ligesom afsoning i fængsler eller sikrede institutioner ifølge en del unge blive et miljø, hvor de unge tillærer nye kriminelle metoder, og hvor deres kriminelle karriere videreudvikles (fx Salim17, Mikkel16, Patrick18, Jesper22):

”Jeg tror, de har valgt at gøre det forkerte at anbringe mig så ung, og dem der var på den institution, de var ældre. De havde begået alvorlig kriminalitet, så det er ikke godt at anbringe en 12-årig sammen med dem. Jeg sad med 2 drenge, den ene sad inde for drabsforsøg og den anden for væbnede røverier, og der sad jeg 12 år, total uskyldig, og det gjorde det meget værre. Det værste ved det hele var, at jeg begyndte at rende rundt med de her drenge til dagligt, og så er der ikke noget at sige til, at vi lavede en masse lort [...] man kunne have valgt noget andet, en plejefamilie eller en døgninstitution til andre unge [...] Man skal tænke, hvordan kan vi hjælpe ham, det er sådan, kommunen skal tænke”(Adnan17).

For Adnan er det kommunen, der har været skyld i, at han er blevet kriminel og, at han ’føler sig nødsaget til at begå kriminalitet’. En problematik, som rejses her af de unge, er, at anbringelsen kan danne rammer for en negativ social påvirkning, når unge anbringes tæt sammen.

Som tidligere belyst vil de unge ligeledes lære af og udvikle kriminel adfærd sammen med omgangskredsen, når de tilbringer en del tid på gaden. Her er de udsat for samme smitteeffekt ved tæt daglig kontakt med fx ældre, som også begår kriminel adfærd i boligområdet. Smitteeffekten kan således siges i relation til ungdomskriminalitet ikke at være særegen for eller isoleret til en institutionel kontekst, men finder ligeledes sted i andre sociale sammenhænge som fx udsatte boligområder. For yderligere at nuancere dette perspektiv lægger Salim vægt på, at det er op til den enkelte ung, om han eller hun vil ændre sin adfærd. Ifølge Salim er der ikke noget, som kommunen kunne have gjort anderledes i hans forløb for at forebygge den personfarlige kriminalitet (fx røveri, knivstikkeri og brandstiftelse), som han har begået.

”Jeg giver ikke dem skylden, de har en del af skylden, men de kunne ikke have gjort andet. Det, de har gjort, er det eneste, de kunne gøre. Jeg har selv været med til at slås med dem, selv været med til at tænde en joint op, selv været med til at sparke en dør op på deres kontor, så hvis man kunne ændre på noget, så er det mig, der skulle have ændret mig [...] Man kunne sagtens have 20 pædagoger, der står og råber ind i dit øre, at du ikke skal slås, ikke skal gøre alt muligt, men hvis du ikke selv vil ændre dig, så er der ikke så meget at gøre” (Salim17).

Salim kom på institution, da han var 16 år, og han nævner i den forbindelse, at hans tilfælde er anderledes i forhold til de unge, som bliver anbragt allerede i 10-12 års alderen. Det havde ifølge Salim muligvis set anderledes ud, hvis han var blevet anbragt i en tidligere alder.

4.3.4.2. Plejefamilie som et muligt forslag blandt de unge

Flere af de unge, som har været anbragt på en institution i en tidlig alder mener, at en anbringelse i en plejefamilie muligvis kunne have ændret deres liv (også Adnan17, Patrick18, Tommy22). Catja har været anbragt på institutioner i 10 år af sit liv, og hun fortæller her, hvordan hun føler, at anbringelse i en plejefamilie formentlig kunne have reduceret risikoen for, at hun begik kriminalitet:

”Jeg har været på 15 institutioner i løbet af 10 år [...] jeg har aldrig været i plejefamilie, og det tror jeg godt, jeg kunne have haft brug for, sådan en ordentlig familie, men der er ikke nogen, der

vil have mig [...] hvis de havde proppet mig i plejefamilie som lille, så tror jeg heller ikke, jeg var røget ind og sidde eller var begyndt at ryge hash” (Catja16).

Det skal understreges, at fx Adnan og Catja selv forklarer, at en plejefamilie kunne have ændret deres situation, når de skal fortælle om deres forløb, og om hvorvidt kommunen kunne have gjort noget anderledes. Rettes fokus mod forskellene for de unge imellem institutionsanbringelser og familiepleje kom Vinnerljung og Sallnäs (2008) i en svensk registerundersøgelse med 718 unge frem til, at unge, som er anbragt på institutioner klarer sig dårligere på 3 parametre; hospitalsindlæggelser, uddannelsesniveau og selvforsørgelse sammenlignet med unge, der er anbragt i familiepleje. (Mathiasen 2011:23). Flere studier påviser, at børn anbragt i familiepleje klarer sig bedre i voksenlivet end børn anbragt på døgninstitution (Lausten et al 2013). En forklaring herpå kan være, at det er en meget tungere gruppe af unge med langt vanskeligere problemstillinger, der bliver anbragt på en institution frem for en plejefamilie, jf. Catjas udtalelse om, at der ikke var en plejefamilie, som kunne have hende. Det er således ikke sikkert, at anbringelse i en plejefamilie i disse unges tilfælde, har udgjort et reelt alternativ til institutionsanbringelsen, da der er mange forhold, der spiller ind i valg af anbringelsesform, hvilket forskningen ligeledes peger på. I forhold til effekten af forskellige anbringelsesformer tegner der sig et noget broget billede af årsagssammenhænge (Andersen et al 2013).² I den forbindelse kan det være svært at isolere effekten af døgninstitutionsanbringelse.

4.3.4.3. For få aktiviteter i hverdagen

Ligesom på gaden efterspørger de unge på institutioner, hvor der er mindre mulighed for udgang, aktiviteter, der skal udfylde fritiden (fx Salim17, Andreas15, Daniel16, Lennarth18, Emilie17, Karina14). Og i de konkrete tilfælde bliver problemadfærd såsom hashrygning ligeledes begrundet med manglen på aktiviteter på den pågældende institution. Adnan beskriver fx her, hvordan det er kedsomhed på institutionen, der får ham til at ryge hash:

”Det er sværere at lade være med at ryge hash, når man er på opholdssted, end når man er ude. Det er meget sværere, fordi du kan selv prøve at forestille dig, hvis du bor herinde. Det ser meget hyggeligt ud, når man er her 1 dag, 2 dage [...] Det er kedsomheden, der gør, at man ryger så meget her. Jeg ryger dobbelt så meget herinde, end jeg gør udenfor” (Adnan17).

Adnan er anbragt på en åben institution og har samlet set været anbragt på en åben institution ca. 3 år. Han og andre unge fortæller, at de enten begyndte at ryge hash, genoptog hashrygningen eller ryger mere hash under et institutionsophold, som Jonas fortæller (fx også Lucas16, Jano17):

”Skal jeg sige det lige ud. Når jeg er her, ryger jeg hash, jeg siger det bare lige ud [...] men når jeg er her, ryger jeg mere, end jeg ryger udenfor. Fordi når jeg er udenfor, er jeg sammen med mine

² Generelt er der enighed om, at der mangler mere viden på området (fx Egelund et al 2009). En problematik i forskningen om valg og effekt af forskellige anbringelsesformer er, at de fleste bygger på registerundersøgelser og derfor ikke kan indfange barnets eller den unges adfærd og trivsel i den periode, hvor der blev truffet afgørelse om anbringelse (Ejrnæs et al 2013).

kammerater, men her, hvad skal jeg lave, jeg sidder bare og glor. Hvad skal jeg lave? Det eneste jeg slår tiden ihjel med, det er hash” (Jonas16).

Selvom der er faciliteter som fx tv og træningsrum, bliver det for de unge kedeligt i det lange løb, og de unge søger noget, der kan give indhold i dagligdagen eller kan dæmpe for det behov, den unge kan have for, at der konstant ’skal ske noget’. Lennarth fortæller ligeledes, hvordan det er aktiviteter og en fast struktur, der skal til for, at de unge ikke skal ryge hash eller tage stoffer på institutionerne. Han begyndte selv at tage hårde stoffer som kokain og amfetamin, da han var anbragt som 12-årig, fordi han kedede sig.

Der er flere aktiviteter på institutionerne fx længerevarende forløb såsom Idrætsprojektet, hvor der 2 gange om ugen bliver gennemført sportsaktiviteter med de unge på institutionen. Denne slags projekter kræver en del planlægning og forberedelse forud for, at det kan istandsættes, men bliver samtidig fremhævet af de unge som særligt udbytterigt for denne gruppe af unge:

”Vi har noget, der hedder idrætsprojektet, de er her tirsdag og torsdag, det er frivillige, der kommer og dyrker sport med os. Det er rigtig godt. Det har jeg stor respekt for [...] når jeg selv kommer ud, vil jeg kontakte dem, for det kunne jeg godt tænke mig at være en del af, det giver noget for det unge, for så kommer man af med noget krudt. Vi har en, der hedder x, hun er tosset i hovedet, hun går og råber hele tiden, der er det godt, at man kan bruge noget krudt, ellers bliver man skør til sidst, det ville jeg også blive, jeg har ADHD” (Lennarth 18).

Sportsaktiviteter bliver af flere unge nævnt som en af de primære årsager til, at den unge er stoppet med eller har nedtrappet sit hashforbrug (Tommy22). Træningen har skabt et andet fokus i den unges liv end hashen og kriminaliteten, og med træningen beskrives en anden følelse af at være høj:

”I idrætten kunne jeg bedre lide rusen af træningen end at ryge end fed, stofferne var ikke det, der gav det vilde kick, jeg kunne bedre lide træningen. Det synes jeg, man bliver høj af på en bedre måde”(Mikkel16).

Fælles træning kan være med til at skabe en positiv interesse og et fællesskab, der kan motivere den unge til at nedsætte hashforbruget:

”Det handlede ikke kun om at finde noget andet, men at finde noget relevant, noget der var vigtigt for mig, en positiv interesse, der giver den samme stimulans som det andet, for hvis man ikke får det samme, vil man altid gå tilbage til det andet” (Matthias25).

Udover Idrætsprojektet bliver der på opholdsstederne taget initiativ til brætspil, sportsaktiviteter som fx fodbold og ture ud af huset, hvor medarbejdere fx tager ud og spiser med de unge. Der synes dog at være en diskrepans mellem, hvad medarbejdere og de unge forstår ved en aktiv fritid, og interviewene tyder på, at det ikke er altid, at institutionsmedarbejderne imødekommer de forventninger, som de unge har til hverdagen på institutionen. Dette er særligt i weekenden og om aftenen,

når de unge ikke er i skole, og hvis der ikke er mulighed for udgang, at de unge oplever, at der ikke sker nok på institutionen. Da flere af de unge har svære adfærdsforstyrrelser og/eller har et jævnlige forbrug af rusmidler, har denne gruppe af unge nogle særlige behov, der skal dækkes, og hvor aktivering af de unge med en fast struktur er en central forudsætning (Gosden 2014). På trods af allerede eksisterende aktivitetsforløb på de forskellige institutioner er udsagnene fra de unge en indikation på, at der er udfordringer for denne gruppe af unge i forhold til at sikre, at der er aktiviteter på institutionerne, som dækker de unges behov.

Det var dog ikke alene de unges oplevelser af for få aktiviteter på institutionen, der synes at få de unge til fx at ryge hash på institutionerne, men adfærden kan bl.a. også være et spørgsmål om at positionere sig på en fordelagtig måde overfor de øvrige unge på institutionen.

4.3.4.4. Positionering og modkulturen på institutionen

Institutionens miljø, rammer og regelsæt kan være med til at påvirke den atmosfære og stemning, som er på institutionen, og som kan udgøre en del af forudsætningerne for den unges videre udvikling. I forbindelse med besøg på forskellige døgninstitutioner, blev det endvidere observeret, at institutionens stemning og ungekultur i visse tilfælde kan udgøre en udfordring i det sociale arbejde med de unge.

Som en del af ungekulturen bliver der ifølge kriminologer naturligt opponeret mod de institutioner og personer, som repræsenterer en autoritær rolle og presser de unge ind i et underordningsforhold, da de truer de unges opfattelse af sig selv som voksen (Hauge 2004: Bloch og Niederhoffer). På et anbringelsessted er der naturligt defineret klare roller og et underordningsforhold, og de unge vil givetvis opponere mod pædagogerne, der fremtræder som autoriteter. Denne opposition og modkultur, der skabes, kan hænge tæt sammen med de unges dannelse af identitet på institutionen. En ph.d. afhandling om anbragte børns hverdagsliv på institutioner viser, hvordan især mindre børn spejler sig i de andre børn og tilegner sig i mange tilfælde de ældre børns problematiske sider og adfærd (Espersen SFI 2010). Her handler det for børnene om at danne og fastholde en identitet, som sikrer dem integritet inden for den institutionelle kontekst. Fællesskabet bliver et grundvilkår for anbragte unge og deres hverdagsliv, og derfor arbejder de unge hårdt for at blive en del af fællesskabet, at finde sin egen plads og tildele andre pladser i gruppen (Espersen SFI 2010:). Identitetsdannelsen sker bl.a. gennem protestarbejde mod institutionen.

Et dansk studie ser i et børneperspektiv på institutionshverdagen i Stockholm. Studiet bygger på 8 ½ måneders feltarbejde og 35 kvalitative interviews. De kom frem til, at det primære for de anbragte børn er socialisering inden for børnegruppen og dennes betydningsfællesskab. Drivkraften for de institutionsanbragte børn er at skabe venskaber og blive en del af gruppen på institutionen. Dette har nogle konsekvenser bl.a. en stærk samhørighed børnene imellem, men samtidig også en intensiv positionerings- og hierarkisk kamp imellem børnene på institutionen. En pointe i undersøgelsen er, at det er gruppen, som optager børnenes energi og opmærksomhed frem for personalet og børnenes langsigtede pædagogiske plan. Dette ses fx ved, at børnene i nogle tilfælde påkalder sig negativ

opmærksomhed fra personalet for på den måde at positionere sig i børnegruppen og få at opnå en stabil og anerkendt plads i gruppen (Egelund et al 2009).

I nærværende undersøgelse blev der ligeledes observeret positioneringskampe, hvor magtbalancer og gruppedynamikken får en central plads i den unges identitetsskabelse. Det skal imidlertid understreges, at ungekulturen og de unges interaktion med hinanden og personalet på de forskellige institutioner varierer og i vid udstrækning er påvirket af institutionens målgruppe, rammer, regelsæt og fysiske placering. Samtidig skal det nævnes, at de unges interaktion i høj grad er påvirket af interviewers tilstedeværelse, og derfor skal disse betragtninger læses med forbehold, da disse har været baseret på et kortvarigt ophold og ikke nødvendigvis er udtryk for den gængse dagligdag på institutionen.

Følgende betragtninger er på baggrund af enkelte institutioner, hvor en mere negativ ungekultur blev oplevet at være til stede. Da denne type gruppeenergi som nævnt kan være en udfordring i forhold til at koncentrere sig om det mere langsigtede udviklingsarbejde for de unge, er det et relevant tema at medtage i rapporten.

Den geografiske placering kan spille en rolle i forhold til institutionskulturen, da det kan påvirke de unges opfattelse af, hvordan systemet håndterer og betragter de unge. En institution, som fx er placeret længere væk fra den unges vante fysiske lokalitet, synes at kunne give anledning til en mere anspændt stemning blandt de unge, da dette kan opfattes som et udtryk for et ønske om, at disse skal isoleres fra 'normalsamfundet'. En institution med en adresse, der er tæt på de unges tidligere bopæl og med større mulighed for udgang, kan derimod have lettere ved at blive betragtet som et 'hjem' af de unge. Fx blev der i en samtale med en medarbejder og en ung refereret til institutionen som 'hjem', hvilket blev oplevet som usædvanligt sammenlignet med andre steder.

En del af de anbragte unge reagerer kraftigt på autoritet og en rigid anvendelse af reglerne på institutionen. I ungekulturen, der skabes som modsvar til autoriteterne, bliver der ofte distingeret mellem 'os' og 'dem' for henholdsvis de unge selv og personalet (fx også Carina14):

"...Så man skal lægge vægt på, at man skal have en god tid, når man er her sammen, og pædagogerne og de unge skal have det sjovt i stedet for, at de bare tænker ok, pædagogerne mod de unge, og de unge vil have det, og pædagogerne vil have det" (Wasim18).

I modkulturen og positioneringen kan regelbrud, opfarende reaktioner og hashforbruget blive en central del heraf, da disse er med til at placere den unge i det sociale hierarki. Hashrygningen, som er et brud på reglerne og en protest mod autoriteterne, synes at blive brugt som et middel til at oparbejde integritet og social anseelse i gruppen, men også for at signalere magt og mod (Jonas16). Udover at lære at indordne sig det uskrevne regelsæt og hierarki, der er, opleves det også at være vigtigt at skabe og formidle en selvfortælling til de øvrige unge om at være 'en af de seje', som bl.a. Mikkel forklarer på denne måde:

”Det handler om at blive accepteret af andre, og så skal man gøre de samme ting, være den hårde type [...] når man sidder der med karrierekriminelle, så sidder den lille der og vil bare gerne accepteres, så vil han gerne være med til at lave et røveri, men i virkeligheden vil han det ikke, men det får han ikke lige sagt” (Mikkel16).

Når den unge har skabt et selvbillede som ’en af de seje’, kan dette risikere at fastholde den unge i en problemadfærd som fx et hashforbrug. Lucas beskriver, hvordan det kan være vanskeligt at stoppe med at ryge hash, når alle andre gør det på institutionen:

”...5 dage inden jeg startede her, stoppede jeg i 5 dage, så kom jeg her, og så efter 3 dage startede jeg, fordi alle ryger hash her, for der, hvor jeg bor, stoppede mine venner også. Så kom jeg her, og der røg alle lige pludselig, og det gjorde det umuligt at stoppe, selvfølgelig ikke umuligt, men det gjorde det en del sværere at stoppe” (Lucas16).

Selvom Lucas ikke direkte forklarer det med et ønske om at skabe en stærk identitet, synes hans udlægning samt observation af hans adfærd i en gruppesammenhæng at tyde på, at positionering og et ønske om social accept at have indflydelse på Lucas’ hashrygning. Når hashrygningen er en del af modkulturen, og da man kan risikere udelukkelse fra fællesskabet eller en placering nederst i det sociale hierarki, hvis de kulturelle normer ikke følges, kan det være særligt vanskeligt ikke at ryge hash på disse institutioner.

Den positionering og de magtbalancer, der er på institutionen, synes at opstå og blive vedligeholdt i en fortløbende og dynamisk proces, idet det sociale hierarki i ungegruppen hele tiden rykkes, forskydes og ændres afhængig af flere faktorer såsom hvem der er til stede på institutionen på det givne tidspunkt. I en kontekst, hvor unge teenagere, der i forvejen kæmper med at skabe identitet og positionerer sig, er anbragt tæt sammen, synes dette at være et naturligt udgangspunkt.

Med denne opponerende ungekultur som startpunkt, hvor de unges identitetsskabelse i høj grad er på spil, blev det observeret, hvordan medarbejdere til dagligt skal håndtere, at de unge prøver grænser af fx vælter ting, råber af andre, ikke kan sidde stille ved bordet. På en udflugt med nogle unge blev det observeret, hvordan de unge åbner bildøren, ikke vil have sele på, råber af forbipasserende mv. Dette tyder på, at en her-og-nu irttesættelse af de unge kommer til at fylde en del i hverdagen på nogle institutioner.

Der er derfor ifølge nogle pædagoger lang vej, når de unge først nu skal lære basale sociale kompetencer. Endvidere fortælles det blandt enkelte institutionsmedarbejdere, sagsbehandlere og unge, at de unge ikke udvikler sig nok i den periode, hvor de er anbragt på institutionen, hvilket er et problem, når de skal lære at klare sig i det omgivende samfund efter endt anbringelse, fx som Jonas fortæller:

”Det er ren opbevaring, det er bare et sted, hvor man kan sætte sig hen og sidde og glo til, man kommer ud, og så ryger man ind og sidde igen, der er ikke en, der har været her, som er blevet til

noget, efter han kommet ud, enten står de på staden og sælger hash, eller de er blevet Brothas. Ellers de er blevet junkier eller er blevet smidt ud af deres lejlighed og har ikke styr på deres liv. Jeg har ikke set én, der er kommet ud herfra, og som er blevet til noget og er kommet videre i sit liv” (Jonas16).

Jonas er anbragt på en åben institution, og han har været anbragt på en institution, siden han var 11 år. Før det har han boet hos en plejefamilie, som han er vokset op hos stort set hele sit liv.

Størstedelen af de interviewede unge er 15-17 år og er anbragt på interviewtidspunktet. 20 unge var anbragt på tidspunktet, hvor interviewet fandt sted, og derfor har det ikke været muligt at belyse eftervirkninger af institutionsopholdet ud fra de unges egne retrospektive overvejelser. Dette aspekt kunne have været belyst ved at have haft flere tidligere anbragte 18-25-årige til at have deltaget i undersøgelsen. Af den grund er det ikke direkte udsagn fra unge, der beskriver denne problematik ud fra egne erfaringer.

De langsigtede virkninger af anbringelse generelt er ligeledes et emne, som er undersøgt på nationalt plan. Ovennævnte rapport fra SFI viser sammenfattende, at tidligere anbragte (som 24-årige) lider under en højere grad af marginalisering i arbejdsmarkedet, da de hverken er i gang med uddannelse eller arbejde, de har lavere en grundskoleuddannelse og en højere andel af dem modtager overførselsindkomster, end kontrolgruppen. Dette er dog formentlig ikke en direkte afledt effekt af anbringelsen udenfor hjemmet, da der sandsynligvis er flere faktorer, der påvirker den unges udvikling. Det kan imidlertid konstateres, at anbringelse udenfor hjemmet ikke har forhindret, at disse unge ikke er på samme niveau, hvad angår uddannelse og arbejde som deres jævnaldrene, og de er dermed stadig er marginaliserede på dette punkt (Olsen et al 2011). Ses der på antallet af domsfældelser³ ved voldsdomme har 7-8 pct. af de tidligere anbragte unge en dom for vold, da de var mellem 18 og 24 år, mens det gælder for 2 pct. af kontrolgruppens unge. Undersøgelsen konkluderer, at anbringelser ikke kompenserer de teenageanbragte tilstrækkeligt til, at det forebygger kriminel adfærd (Olsen et al 2011). Undersøgelsen betoner vigtigheden af at socialisere de unge til en mere normal tilværelse, når de unge afslutter en anbringelse uanset, om dette er i en plejefamilie eller på en institution.

Pædagogerne på institutionerne synes således at stå overfor en krævende og vanskelig opgave, dels en her-og-nu irttesættelse af de unge, dels en læring af sociale kompetencer og dels den mere langsigtede holdningsbearbejdning og udvikling af et antikriminelt værdisæt.

4.3.5. Delkonklusion

Blandt de adspurgte unge var der flere områder, som kan fokuseres på i optimering af indsatsen overfor målgruppen. Da denne gruppe af unge er placeret i den tungere ende i forhold til udsathed

³ En endnu større forskel ses i forhold til berigelseskriminalitet, hvor kontrolgruppen og de tidligere anbragte havde en procentdel på henholdsvis 2 pct. og 13-15 pct. Når der ses på kriminalitet og domsfældelse generelt, er der også stor forskel på de to grupper. Hyppigheden af personer, der har mindst én domsfældelse, er markant højere hos de tidligere anbragte unge, hvor det svarer til mellem 18-21 pct. imod 4 pct. i kontrolgruppen.

overfor at begå kriminalitet, er det særligt 2 udviklingsområder, som viste sig at være vigtige for den undersøgte målgruppe:

- Indsatsen på institutionerne
- Misbrugsbehandlingen

Da de unge ofte ikke er udredt på grund af et misbrug eller har en ikke-psykotisk lidelse, er de henvist til misbrugsbehandling og en socialpædagogisk indsats. Da den undersøgte gruppe af unge ikke altid synes at blive indfanget af U-turns behandlingstilbud, synes resultatet ifølge medarbejdere, at de unge bliver behandlet på dyre private rådgivningstilbud eller ikke får den nødvendige behandling.

De unge forklarer problemadfærden på de åbne institutioner med de få aktiviteter, der er. Forskning belyser ligeledes den generelle problematik, der er med de unges forbrug af rusmidler på anbringelsessteder. Samtidig bliver den opponerende ungekultur, hvor det handler om at skabe en stærk identitet, anset som en udfordring i forhold til læring af tilværelses- og sociale kompetencer, der skal komme de unge til gavn på længere sigt.

Forud for en eventuel anbringelse har flere af de interviewede unge haft en kontaktperson. For at forbedre den unges muligheder for at afholde sig fra at begå kriminalitet, er det ifølge medarbejdere og de unge vigtigt, at kontaktpersonen bliver valgt med omhu med fokus på den unges ønsker og behov, og at forløbet sikres at have en positiv effekt.

I sagsbehandlingen er det vigtigt, at der sættes ind på de rigtige tidspunkter, så den unge fx ikke har længerevarende perioder uden et skoletilbud. Samtidig skal der tages højde for den unges behov og udvikling, når det rette tilbud skal vælges. Her fortæller medarbejdere, at der er behov for faglig sparring med psykiatrien for at kunne finde frem til det bedst mulige tilbud til en ung, som kan have vanskelige psykiske problemstillinger. Ønsket om at hjælpe den unge og at følge op på de unges forespørgsler bliver fremhævet af de unge som særligt vigtige i behandlingen af deres sag.

5. anbefalinger til fremtidige udviklingsområder

Som undersøgelsen viser, så har Socialforvaltningen på trods af at have mange forskellige tilbud specifikt målrettet kriminelle udsatte unge en række udfordringer i forhold til arbejdet med netop den undersøgte målgruppe.

Med afsæt i de unges og/eller medarbejdernes overvejelser og ønsker samt eksisterende viden på området, er der i det følgende udarbejdet en række anbefalinger til fremtidige udviklingsområder, som forvaltningen mener, vil have en positiv effekt for kriminelle udsatte unge med misbrug og/eller en psykisk lidelse.

Anbefalingerne deles op i generelle udviklingsområder rettet mod unge, der er i *risiko* for at udvikle kriminel adfærd og specifikke udviklingsområder rettet mod målgruppen, der som bekendt, allerede har begået kriminalitet. I denne forbindelse henledes opmærksomheden på, at rapportens empiri primært understøtter anbefalingerne rettet mod målgruppen. Årsagen hertil er, at disse områder i videre udstrækning blev berørt af de unge og medarbejderne, når det omhandlede forvaltningens optimering af indsatsen. I afsnittet inddrages løbende forslag fra de unge og medarbejderne.

Anbefalingerne er derfor struktureret ud fra følgende inddeling:

Generelle udviklingsområder rettet mod kriminalitetstruede unge:

- Øget inddragelse og opkvalificering af familien
- Fokus på den unges skolegang
- Aktivering af de unge i fritiden

Specifikke udviklingsområder rettet mod målgruppen:

- Samarbejdet med psykiatrien
- Udvikling af misbrugsbehandlingen
- Udvikling af indsatsen på døgninstitutionerne
- Optimering af kontaktpersonsordningen
- Øget inddragelse af den unge i sagsbehandlingen

Der vil blive inddraget 2 eksempler på indsatser, som er blevet positivt fremhævet af unge og/eller medarbejdere i undersøgelsen. Afslutningsvis perspektiveres kort og overordnet til 2 projekterede tiltag.

5.1. Generelle udviklingsområder rettet mod kriminalitetstruede unge

I denne del vil der blive redegjort for anbefalinger til fremtidige udviklingsområder, der dels kan rettes mod målgruppen, men ligeledes er indsatser, der kan omfatte en bredere gruppe af kriminali-

tetstruede unge. Dette afsnit retter sig primært mod at forebygge, at kriminel adfærd opstår blandt kriminalitetstruede unge.

5.1.1. Øget inddragelse og opkvalificering af familien

Ifølge de adspurgte unge og medarbejderne har familien en central betydning i relation til udvikling af kriminel adfærd, og indsatser, der i højere grad er målrettet familien eller familieinddragelse, er af den grund vigtig.

Adskillige medarbejdere påpeger, at familierne ofte ikke inddrages i tilstrækkelig grad eller, at inddragelsen ikke virker efter hensigten. I relation til at familien ikke inddrages i tilstrækkelig grad i de forebyggende indsatser bliver Den Korte Snor nævnt som et positivt eksempel på, hvordan familien kan inddrages i et systematisk og kontinuerligt forløb. Den Korte Snor er Socialforvaltningens helhedsorienterede (familie, skole, fritid mv.) kontaktpersonsordning til kriminalitetstruede unge som et alternativ til den gængse kontaktpersonsordning.

Eksempel 2: Den Korte Snor – en helhedsorienteret kontaktpersonsordning

Den Korte Snor arbejder forebyggende og indgår i Københavns Kommunes vifte af forebyggende aktiviteter under Center for Udsatte Kriminalitetstruede Unge. Den Korte Snor fokuserer på en hurtig og målrettet indsats for socialt udsatte unge og deres familier gennem intensiv opfølgning af den unge, familiesamtaler og iværksættelse af hensigtsmæssige foranstaltninger. Målgruppen er børn og unge mellem 10 til 17 år, som overordnet set er karakteriseret ved, at de udviser ”truende, voldelig eller uroskabende adfærd”.

Et fundamentalt element i Den Korte Snors indsats er tilstedeværelsen af tilstrækkelige personale-mæssige ressourcer, der gør, at der kan handles hurtigt og intensivt ud fra 2 centrale omdrejningspunkter i arbejdet med de unge. For det første skal familiens egne ressourcer og ideer inddrages i arbejdet, og for det andet etableres et tæt opfølgingsarbejde omkring den unge gennem en kontaktpersonsordning. Dette betyder, at der er et tæt samarbejde mellem familien, sagsbehandleren og kontaktpersonen med jævnlige familiesamtaler. Typiske indsatsområder er den unges skolegang, etablering af alternativer til truende og uroskabende adfærd i gadelivet. Ligeledes arbejdes der også med forælderrollen i forhold til rammer, omsorg, ressourcer og konflikthåndtering.

Ifølge kontaktpersoner i Den Korte Snor kan en udfordring med denne ordning dog være, at det ikke er alle forældre, der ønsker eller er i stand til at deltage i et så intensivt forløb, selvom både forældrene og den unge kunne have stor gavn af det.

Med hensyn til at familieinddragelsen ikke altid virker efter hensigten, blev der af både gadeplansmedarbejdere, sagsbehandlere og institutionsmedarbejdere nævnt, at den nuværende familiebehandling med fordel kan optimeres. Her rettes særligt fokus på den gruppe af unge, der har en anden etnisk baggrund, og hvis forældre på trods af et ønske og en vilje om at ville deres børn det bedste, ikke altid formår at yde den rette støtte til deres børn. Det pointeres af disse medarbejdere, at denne gruppe af forældre kan have brug for helt andre redskaber og virkemidler, end hvad der ofte tilby-

des gennem den nuværende familiebehandling. Disse redskaber skal tilpasses, således de adresserer og tager højde for nogle af de særlige problemstillinger, som gør sig gældende for forældre med en anden kulturel baggrund. Valg af behandlingsform skal afhænge af de enkelte forældres behov og forudsætninger. Et eksempel på problemstillinger kan være manglende kendskab til systemet, andre kulturelle normer og en anderledes opdragelsestradition. Kurser i forældrekompetencer og italesættelse af ungdomsproblemer blev nævnt af nogle medarbejdere som et eksempel på, hvordan disse familier kan opkvalificeres og styrkes i at håndtere de udfordringer, de møder med deres børn, der er vokset op i en dansk kontekst. Udtalelser fra de unge støtter op om en nytænkning af familieinddragelsen, der er særlig vigtig, når forældrene er vokset op i en anden kultur (Hassan17, Abdel18, grp 2 Zuhayr20, Kareem17 og Raheem20).

Anbefaling

Forskning på området understøtter ligeledes, at de mest virkningsfulde kriminalpræventive indsatser inddrager familien og nærmiljøet, og at disse kan være afgørende for at hjælpe den unge tidligt og effektivt. Flere medarbejdere samt unge peger på, at en hyppigere inddragelse og opkvalificering af familien vil være gavnlig. Samtidig peger nogle medarbejdere på, at der er udfordringer med de nuværende metoder for familieinddragelse, idet de ikke altid imødekommer familiernes behov. Dog var der i interviewene ikke tilstrækkelige udsagn, der kan indsnævre billedet på, hvordan familieinddragelsen og opkvalificeringen konkret skal tage form. På denne foranledning anbefaler forvaltningen, at det undersøges nærmere, hvordan familien i højere grad kan inddrages og opkvalificeres i de tidlige kriminalpræventive indsatser fx i sammenhæng med andre foranstaltninger. Herunder bør det undersøges, hvordan der kan tænkes i nye måder, hvorpå familier med en anden etnisk baggrund bedre kan tilgodeses.

5.1.2. Fokus på den unges skolegang

En stor del af de interviewede unge har haft adskillige skoleskift og højt skolefravær. Enkelte unge har haft lange perioder uden skoletilbud. Som nævnt tidligere kan dette være udtryk for en mistrivsel i skolen, og at de unge i stedet færdes på gaden gør ifølge de unge, at de er mere udsatte for at begå lovovertrædelser.

På institutionerne under Center for Socialpædagogik og Psykiatri nævner medarbejderne og en enkelt ung vigtigheden af, at et skoleforløb er planlagt på forhånd, således der ikke går flere uger, før den unge starter i skole efter påbegyndt anbringelse.

Anbefaling

Da en god skolegang er en af de vigtigste faktorer for, at udsatte og anbragte unge kan få et godt voksenliv, er det forvaltningens anbefaling, at alle professionelle omkring den unge bør have et ekstra fokus på og gøre en ekstra indsats for at sikre den unge en stabil skolegang. Der påhviler medarbejderne, herunder særligt sagsbehandleren, et stort ansvar for, at den unge er i gang med et kontinuerligt og relevant skoleforløb, og at der iværksættes den form for støtte, som skønnes nødvendig for, at den enkelte unge kan passe sin skole. Da mistrivsel og højt fravær i skolen øger risikoen for at havne i kriminalitet og andre sociale problemer, bør der i det forebyggende samarbejde mellem

Socialforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen være et endnu større fokus på at identificere og støtte de unge, som ikke passer deres skole.

5.1.3. Aktivering af de unge i fritiden

Blandt næsten alle de unge bliver særligt jobbet fremhævet som en måde, hvorpå unge kan komme væk fra gaden og væk fra det kriminelle miljø (Kim18, Ivan15). De unge får mulighed for at få en ekstra indtægt, hvilket kan afhjælpe de økonomiske udfordringer. Et forslag, der er blevet nævnt af en kontaktperson og en sagsbehandler, er en fast erhvervsrådgiver tilknyttet de enkelte Børnefamiliecentre. Dette vil kunne gøre, at relevant arbejde i højere grad bliver inddraget som en mulighed fx i kontaktpersonsforløbet. Ordninger, der støtter den unges adgang og tilknytning til arbejdsmarkedet bl.a. gennem Ny Start-projektet, bliver i denne sammenhæng nævnt af medarbejdere som et alternativ til ordinær ansættelse.

Udover at lette adgangen til arbejdsmarkedet nævner flere unge, at aktiviteter i nærmiljøet vil reducere sandsynligheden for, at unge påbegynder en kriminel løbebane. Her blev efterspurgt flere sportsaktiviteter, weekendture og klubhuse som muligheder for at få de unge væk fra gaden. Dog mener flere unge, at disse aktiviteter skal have et udviklings- og fremadskuende formål, hvilket fx kan indebære, at de unge oplæres i at skrive et CV, en ansøgning eller får hjælp til at søge ind på en uddannelse (Sharifa21, Khalid20, grp 2 Zuhayr20, Raheem20). Medarbejdere i gadeplansindsatser og klubhuse kan ifølge de unge foruden at udgøre positive rollemodeller med fordel også arrangere og udføre aktiviteter, som er kompetencegivende for de unge.

Anbefaling

Et væsentligt element i at bringe unge, der begår kriminalitet eller er i risiko herfor, på ret kurs, er at give dem alternativer til kriminaliteten i form af job og uddannelse. Derfor kan aktiviteter, som kan hjælpe de unge med at få beskæftigelsesmuligheder nu eller i fremtiden, gøre en forskel i forhold til at give dem en økonomisk indtægt, holde dem beskæftiget og give dem muligheder for at komme ind på arbejdsmarkedet. Forvaltningen anbefaler derfor, at der er fokus på, hvordan kriminalitets-truede unge yderligere kan aktiveres i fritiden fx gennem erhvervsordninger eller aktiviteter med fremtidsperspektiver i lokalområdet. Dette vil reducere risikoen for udvikling af kriminel adfærd og et rusmiddelforbrug.

5.2. Specifikke udviklingsområder rettet mod målgruppen

Dette afsnit vedrører udviklingsområder, hvor formålet hovedsageligt er at reducere risikoen for tilbagefald, udvikling eller forværring af kriminalitetsadfærd hos målgruppen.

5.2.1. Samarbejdet med psykiatrien

Betragtningerne i denne anbefaling er primært baseret på udtalelser fra medarbejdere.

Ifølge flere medarbejdere er det særligt i sagsbehandlingen, at der er behov for konkrete værktøjer, når den unge har psykiske vanskeligheder. Det kan ifølge nogle sagsbehandlere være vanskeligt at vide, hvad den bedste løsning vil være for en ung, der fx ikke er blevet udredt på grund af et stof-

misbrug. Her nævnes behovet ikke at være kompetenceudvikling for sagsbehandlerne, men snarere en faglig sparring med psykiatrien om den enkelte sag.

Under Socialforvaltningen eksisterer allerede nu en psykiatrisk koordinatorenhed, der bistår med at rådgive og vejlede sagsbehandlere, når den unge har en psykisk lidelse eller, at der er mistanke, om at den unge har nogle psykiske problemstillinger. Koordinatorenheden har dog ifølge Center for Socialpædagogik og Psykiatri en vigtig opgave, som der arbejdes på, i forhold til at formidle muligheden for hjælp til at bistå i sager, der både vedrører unge med svære eller milde former for psykiske lidelser.

På institutioner under Center for Socialpædagogik og Psykiatri peges endvidere på nogle områder, hvor samarbejdet med psykiatrien om forløbet med den enkelte ung yderligere kan forbedres. Her nævnes af en medarbejder et ønske om, at den ansvarlige psykiater på pågældende børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling (regionen) deltager i den halvårslige behandlingskonference om den unge. Derudover bliver det nævnt som et problem, at der er lang ventetid til, at en psykiatrisk vurdering af behovet for indlæggelse finder sted. Idet der kan gå alt fra et par timer til flere dage til, at en psykiater kommer ud på institutionen, er der stor sandsynlighed for, at den unges psykiske tilstand enten er blevet forværret eller ikke længere kræver indlæggelse. I den forbindelse bør der ifølge medarbejdere ses på, hvordan den psykiatriske vurdering kan fremskyndes. Det var dog alene 3 medarbejdere og 3 unge under Center for Socialpædagogik og Psykiatri, der deltog i undersøgelsen, hvorfor disse betragtninger ikke nødvendigvis vil give et dækkende billede af udfordringer i arbejdet under dette center.

I forbindelse med samarbejdet med psykiatrien på institutionerne under Center for Socialpædagogik og Psykiatri henvises i øvrigt til det igangværende tværsektorielle projekt, der er iværksat med henblik på at kortlægge, hvordan samarbejdet kan styrkes mellem CSP og psykiatrien. Projektets overordnede målsætning er at udvikle og afprøve en model for bedre samarbejde mellem Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center og Center for Socialpædagogik og Psykiatri omkring behandlingen af børn og unge med *svære psykiske lidelser*. Samarbejdsmodellen skal danne basis for en tillægs-samarbejdsaftale, der kan fungere som bilag til den allerede eksisterende samarbejdsaftale mellem Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center og Københavns Kommune.

Blandt de 7 institutionsmedarbejdere under Center for Udsatte Kriminalitetstruede Unge, som er det center, der primært omfatter målgruppen, blev samarbejdet med psykiatrien ikke nævneværdigt problematiseret. Dette kan muligvis skyldes, at det er relativt sjældent, at der fx er behov for, at den unge skal indlægges på en psykiatrisk afdeling. Da der blandt de unge i Center for Udsatte og Kriminalitetstruede Unge er en markant overhyppighed af unge med psykiske lidelser, som antageligvis kan have gavn af psykiatrisk behandling, bør man dog alligevel overveje, hvordan centeret kan udvikle samarbejdet med psykiatrien.

Som nævnt kan det fx være et problem, at medicinsk behandling i visse tilfælde fravælges af den unge til fordel for en selvmedicinering med hash, når den unge fx har adfærdsforstyrrelser eller for

at lægge låg på traumatiske oplevelser og en svær opvækst. Dette er en problematik, der med fordel kan undersøges nærmere i forhold til at sikre den bedst mulige behandling og socialpædagogiske indsats for unge med ADHD, adfærdsforstyrrelser eller andre psykiske problemstillinger. Dette gælder både for anbragte unge og i de forebyggende indsatser.

Anbefaling

Samarbejdet med psykiatrien er et komplekst område, og der fremkom i undersøgelsen ikke tilstrækkelige udsagn til at give konkrete anbefalinger til fremtidige udviklingsområder. Det er derfor forvaltningens anbefaling, at samarbejdet med psykiatrien for denne specifikke målgruppe, særligt unge med ADHD og/eller misbrug undersøges nærmere.

5.2.2. Udvikling af misbrugsbehandlingen

Som tidligere underbygget er det vigtigt, at der tages hånd om de unges forbrug af rusmidler ved at se forbruget i sammenhæng med eventuelle bagvedliggende problemer, eller hvad der rører sig i den unges liv.

På baggrund af udtalelser fra de interviewede unge, som har været i berøring med eller været gennem U-turns behandlingsforløb helt eller delvist og udtalelser fra medarbejdere, indfanger U-turn ikke alle i den lidt tungere gruppe af unge, der har et misbrug. Denne gruppe kan have en psykisk lidelse som fx adfærdsforstyrrelser og/eller har begået personfarlige lovovertrædelser som fx røveri.

Derudover har unge med en anden etnisk ikke-vestlig baggrund ifølge U-turns interne statistik traditionelt været svære at tiltrække. Gruppen af unge med psykiske lidelser og en anden etnisk ikke-vestlig baggrund er generelt en gruppe, der er vanskelig at få i misbrugsbehandling, hvilket bl.a. fremgår af misbrugsudredningen fra 2010, så denne udfordring er ikke særegen for U-turn (SOF Misbrug 2010).

Anbefaling

Undersøgelsen og tidligere undersøgelser indikerer, at de unges rusmiddelforbrug skal ses i sammenhæng med andre problemstillinger, hvilket peger på, at en samlet og integreret indsats vil være relevant. I denne forbindelse er det vigtigt, at misbrugsbehandling ikke ses som en isoleret behandlingsproces, der kun kan gennemføres af et specialiseret tilbud og udelukkende som værende relevant for gruppen af unge, der har et svært misbrug. Derfor skal det overvejes, hvordan misbrugsbehandling i højere grad kan integreres i den nuværende socialpædagogiske indsats på især døgninstitutionerne. Dette vil muligvis kræve, at institutionsmedarbejdere yderligere skal opkvalificeres, eller at misbrugskonsulenter fra kommunens eksisterende misbrugsbehandling knyttes tættere til institutionerne. Ved at integrere misbrugsbehandlingen i den samlede indsats på døgninstitutionerne, vil man antageligvis have større succes med at ramme de unge, som ikke er motiverede til at stoppe eller til at nedtrappe deres forbrug. Forvaltningens anbefaling er derfor, at det skal overvejes, hvordan denne målgruppe bedre kan indfanges enten i den eksisterende misbrugsbehandling eller alternativt kan tilbydes misbrugsbehandling som en integreret del af andre eksisterende foranstaltninger målrettet denne gruppe af unge.

5.2.3. Udvikling af indsatsen på døgninstitutionerne

Selvom anbringelsen på institution ifølge de unge kan skabe rammer for fortsættelse eller udvikling af kriminel adfærd, giver det samtidig mulighed for at arbejde målrettet og intensivt med en specifik målgruppe. På institutionerne skal der arbejdes med de unges problemer såsom misbrug og adfærdsvanskeligheder ved en integreret og samlet indsats under anbringelsen.

I interviewene med de unge blev særligt udvikling af indsatsen på døgninstitutionerne fremhævet. Dette kan delvist være begrundet i, at størstedelen af de adspurgte unge er eller har været anbragt samt, at det er en gruppe af unge, der kan have flere svære problemstillinger. Institutionsopholdet kan derfor blive oplevet som havende en stærk påvirkning på den unges trivsel og udvikling.

I dette afsnit gennemgås eksempler på områder, som de unge og/eller medarbejdere mener, kan have en positiv virkning på de unges ændring af problemadfærd i forbindelse med indsatsen på institutionerne. Afslutningsvis afrundes med forvaltningens anbefaling.

De unge og/eller medarbejderne nævnte følgende eksempler på områder, der kan styrkes:

- Flere fastlagte aktiviteter i hverdagen på institutionerne
- Øget vægt på læring af tilværelses- og sociale kompetencer
- Terapeutiske samtaler som en integreret del af anbringelsen
- Styrkelse af forældrenes kompetencer under den unges anbringelse

Flere fastlagte aktiviteter i hverdagen på institutionerne

En del anbragte unge efterspørger flere aktiviteter i hverdagen både på de åbne institutioner og de sikrede afdelinger (fx Lucas16, Karina14, Andreas15, Jonas16, Salim17, Emilie17, Jano17, Daniel16, Adnan17, Lennarth18). Det var dog primært i de åbne institutioner, at de unge oplever ikke at blive aktiveret nok. Flere aktiviteter vil ifølge nogle unge være med til at reducere hashrygningen på de åbne institutioner (Jano17, Adnan17, Jonas16, Lucas16, Lennarth18).

Størstedelen af institutionerne gør allerede brug af særligt tilrettelagte aktivitetsforløb som fx Idrætsprojektet. Idrætsprojektet, der anvendes på institutionerne under Center for Udsatte og Kriminalitetstruede Unge (CUKU), bliver af stort set alle unge og medarbejdere nævnt som et vellykket initiativ til at aktivere de unge på institutionen og kan være med til at mindske de unges rusmiddelforbrug (fx Wasim18).

Eksempel 1: Idrætsprojektet

Idrætsprojektet er et 4-årigt satspuljeprosjekt, der er forankret i Center for Udsatte og Kriminalitetstruede Unge (CUKU). Idrætsprojektets formål er at motivere udsatte og kriminalitetstruede unge til at dyrke idræt og bevægelse med målsætningen om at:

- Styrke de unges sociale kompetencer gennem idræts- og bevægelsesaktiviteter
- Øge de unges sundhed, trivsel og livskvalitet
- Inkludere de unge i fitnesscentre og/eller idrætsforeninger
- Inddrage de unges netværk
- Uddanne unge til instruktører inden for en given idrætsaktivitet.

Et af projektets hovedprincipper er, at alle aktiviteter foregår på de unges præmisser, og derfor arbejder projektet ud fra de unges egne ønsker og drømme. De primære aktiviteter er alle tænkelige former for idræt, men kan også være andre former for fritidsaktiviteter, såsom lektiehjælp, musikundervisning, kreative fag mv.

En fordel med Idrætsprojektet er ifølge Wasim, at det er frivillige kræfter, der står bag projektet. Dette giver følelsen af, at det er medarbejdere, som ønsker at gøre en reel forskel for de unge, hvilket står i kontrast til Wasims opfattelse af kommunalt ansatte generelt.

De besøgte institutioner under CUKU gør allerede brug af træningsaktiviteter, der ifølge de unge og medarbejdere kan have et positivt udbytte for denne gruppe af unge. Det er dog stadig de unges oplevelse, at der ikke gøres nok for at aktivere dem og strukturere deres fritid på institutionerne.

På de deltagende institutioner under Center for Socialpædagogik og Psykiatri (CSP) efterspørges sportsaktiviteter af medarbejderne såsom Idrætsprojektet, der foreløbigt alene bliver gjort brug af under CUKU. Dette kræver ifølge medarbejdere under CSP arrangører, som har et vist psykiatrisk fagkendskab, da træningen skal tilpasses de unges psykiske udfordringer. Er det muligt at finde arrangører med dette fagkendskab - dog ikke nødvendigvis fra Idrætsprojektet - med samme formål om at aktivere og stimulere de unge og med et træningskoncept tilpasset målgruppen, mener disse medarbejdere, at det vil have en stor effekt på de unges velvære og dagligdag.

Øget vægt på læring af tilværelses- og sociale kompetencer

Foruden en efterspørgsel af aktiviteter på institutionerne blandt de unge, peges der af unge og medarbejdere på, at de unge i højere grad skal udvikle og lære tilværelses- og sociale kompetencer under anbringelsen.

På grund af flere skoleskift, adfærdsvanskeligheder og familiens fravær i forhold til opdragelse kan denne gruppe af unge have svært ved at begå sig i det omgivende samfund. Ligesom forskningen underbygger, pointerer Jonas, at det er nødvendigt at forsøge at ændre på den problematiske adfærd for anbragte unge for at forebygge kriminel adfærd og for at tilstræbe en så 'normal' tilværelse som

muligt efter endt anbringelse. Der er ligeledes flere medarbejdere, der ikke er ansat på en institution, som fremhæver, at der bør gøres mere ud af, at de unge i løbet af institutionsopholdet bliver udstyret med tilværelseskompetencer, der kan lette deres overgang til voksenlivet, og som kan bidrage til at vende den negative udvikling (også Rindom 2014). Omvendt mener medarbejdere ansat på en institution, at der er en gruppe af unge, hvor problemadfærden er så slem, at det kan være vanskeligt at vende deres udvikling, når de ender på en institution som 15 eller 16-årig. Her mener disse medarbejdere, at der skulle være igangsat en tilstrækkelig indsats langt tidligere - dog ikke nødvendigvis en anbringelse udenfor hjemmet.

Terapeutiske samtaler som en integreret del af anbringelsen

Udover et fokus på udviklingen af de unges kompetencer under anbringelsen nævnte en del unge og medarbejdere, der ikke er ansat på en institution, de unges behov for et terapeutisk samtaleforløb, hvor der er mulighed for at bearbejde eller italesætte de unges frustrationer eller problemer.

Selvom en del unge ikke vil vedkende sig et behov for terapeutisk hjælp, udtaler nogle unge, at psykologsamtaler på institutionen ikke skal være baseret på frivillighed, men skal være obligatoriske. Dette er ligeledes en udbredt holdning blandt flere medarbejdere, der mener, at psykologsamtalen kan være et vigtigt led i at håndtere og arbejde med de problemer, som eksempelvis ligger bag et rusmiddelforbrug. I den forbindelse blev det af nogle sagsbehandlere og kontaktpersoner problematiseret, at der ikke er nok unge, der deltager i et samtaleforløb med psykologen tilknyttet institutionen. Dette kan ifølge disse medarbejdere til dels skyldes, at det er frivilligt at deltage i psykologiske samtaler. I den forbindelse mener de, at de ansatte på institutionerne skal gøre mere for at motivere de unge til at deltage i et samtaleforløb med en psykolog.

Når psykisk sygdom og dermed også psykologisk hjælp typisk bliver fortolket som et tegn på svagheit og mangel på selvkontrol, kan det være svært for de unge at udtrykke et ønske om eller at vurdere behovet for psykologisk bistand. Samtidig vil selvvalgte psykologbesøg ikke harmonere med de unges forsøg på at skabe en identitet, der skal signalere mod, styrke og selvstændighed. Det kan derfor ifølge medarbejdere være problematisk at lade det være op til den anbragte unge selv at beslutte, om den unge skal have psykologiske samtaler. Nogle unge mener, at det bør være en naturlig del i den unges behandling/anbringelse.

Da psykologen i kraft af sin faglige rolle synes at få mere legitimitet i de unges optik i forhold til at arbejde terapeutisk med den unge, kan det være en fordel, hvis samtalerne holdes med en psykolog eller en anden terapeutisk uddannet fagperson. Denne medarbejder skal gerne have en mere neutral rolle, idet der kan være en tendens til en modstand blandt de unge til de pædagogisk ansatte, jf. de unges anskuelse af de unge og de pædagogisk ansatte som hhv. 'os' og 'dem'. Den unge har allerede en kontaktperson (pædagog) tilknyttet institutionen, og som den unge har jævnlige samtaler med. Det kan derfor være en fordel, at den unge har mulighed for at åbne op overfor en fagperson (tredjepart), der for den unge fremtræder som at have en mere neutral rolle samt legitimitet til at arbejde systematisk og terapeutisk med den unge.

Styrkelse af forældrenes kompetencer under den unges anbringelse

Familiens forhold blev ligeledes berørt af nogle medarbejdere i relation til at understøtte den unges prosociale udvikling i løbet af anbringelsen.

Når de unge er anbragt, er der enkelte institutionsmedarbejdere, der nævner, at dysfunktionelle familier kan være med til at fastholde den unge i en problematisk adfærd. Det fortsatte samvær med forældrene kan være med til at modarbejde eller vanskeliggøre et prosocialt udviklingsforløb for den unge. Dette gælder særligt, hvis den unges forældre har psykiske problemstillinger, en problematisk adfærd eller et misbrug. Da de unge stadig er følelsesmæssigt knyttet til forældrene og ønsker at bevare relationen til familien, er det ifølge medarbejderne vigtigt at fokusere på at udvikle forældrenes kompetencer og ansvarliggøre forældrene, mens den unge er anbragt. Dette bør der ifølge disse medarbejdere fokuseres på for at understøtte den unges positive udvikling og for at gøre forældrene bedre i stand til at kunne varetage omsorgen for deres barn.

Anbefaling

På baggrund af interviewene med de unge og medarbejderne kan indsatsen på døgninstitutionerne stadig optimeres. Ovenfor har de interviewede unge og/eller medarbejdere kommet med eksempler på områder, der yderligere kan styrkes. Forvaltningen anbefaler, at der ses på, hvordan indsatsen på døgninstitutionerne kan udvikles og optimeres for bedre at kunne varetage behovene for den undersøgte målgruppe, der kan have et misbrug og/eller svære adfærdsvanskeligheder.

5.2.4. Optimering af kontaktpersonsordningen

Blandt både unge og medarbejdere er der en udbredt holdning til, at kontaktpersonsforløbet skal være ændringsskabende og er etableret med henblik på at indarbejde et antikriminelt værdisæt hos den unge. Kontaktpersonsrelationen har dog ifølge de unge og medarbejderne ikke altid haft den tilsigtede effekt. Ifølge nogle unge skyldes dette, at kontaktpersonen ikke har fremtrådt som en rollemodel for den unge. De unge efterspørger i denne sammenhæng kontaktpersoner, som har kendskab til det kriminelle miljø og er mønsterbrydere, der kommer fra samme sociale kår som de pågældende unge. Dette vil ifølge de unge medvirke til, at de i højere grad kan spejle sig i kontaktpersonerne og kan opnå en fælles platform for forståelse. Dog skal dette ikke være en selvstændig kvalifikation i forhold til ansættelse som medarbejder. Her fremhæves særligt pædagogiske kompetencer som det primære og et ønske om at gøre en reel forskel for den unge (fx Jonas16, Catja16).

Medarbejdere mener imidlertid, at dette kan være problematisk, da de unge har behov for at blive inspireret af ældre med andre input og aspirere til drømme, der ligger uden for de unges egen forventningshorisont. Ifølge flere medarbejdere kan kontaktpersonsordningen dog stadig forbedres fx ved større ansættelseskrav, en bedre sammensætning af ung og kontaktperson og et uddannelsesforløb ved ansættelse.

Anbefaling

På baggrund heraf anbefaler forvaltningen, at der ses nærmere på, hvordan kontaktpersonsordningen kan forbedres og eventuelt nytænkes (se perspektivering afsnit 5.3.2.).

5.2.5. Øget inddragelse af den unge i sagsbehandlingen

Flere unge føler ikke, at de bliver lyttet til eller, at der bliver handlet på de unges ønsker og forespørgsler hurtigt nok af sagsbehandleren. Dette kan skabe en mistillid til systemet, at de unge ikke føler sig hørt og en opfattelse af, at kommunen ikke ønsker den bedst mulige løsning for den unge.

Medarbejderne problematiserer i højere grad manglen på kontinuerlighed, sammenhæng og nærhed i sagsforløbet. Nogle anbefaler i den forbindelse en mediator eller koordinator, der kan være den røde tråd og den unges indgang til Socialforvaltningen og eventuelle andre forvaltninger, da dette kan give den unge og forældrene en oplevelse af et sammenhængende og kontinuerligt sagsforløb.

Anbefaling

Forvaltningens anbefaling er, at der tilstræbes en øget inddragelse af den unge i vigtige beslutninger i sagsforløbet, en relevant og mere fremadskuende indsats overfor den unge samt, at der i højere grad følges op på den unges udvikling, ønsker og behov sammen med den unge og dennes forældre.

5.3. Perspektivering til projekterede tiltag

I det følgende perspektiveres undersøgelsens fund afslutningsvis til to relevante, allerede projekterede tiltag i Socialforvaltningen.

5.3.1. Tæt På Familien - en omstilling af ungeområdet

Tæt På Familien er en ambitiøs faglig omstilling af ungeområdet i Socialforvaltningen. I en længere periode har Socialforvaltningen arbejdet med omstillingen i en mindre skala og på baggrund af de positive erfaringer med dette, ønsker forvaltningen nu at iværksætte en samlet omstilling for hele ungeområdet allerede i januar 2015.

Forvaltningen vurderer i denne forbindelse, at nogle ønsker vil blive imødekommet som en del af omstillingen. Det sker bl.a. ved, at omstillingen indebærer, at sagsbehandlerne får færre sager og derfor får mulighed for at følge den enkelte unge tættere og hyppigere. Det vil sikre bedre koordinering og en mere sammenhængende indsats. Derudover skal tilbudsviften udvikles således, at de unge vil opleve tilbud, som er mere skræddersyede i forhold til at understøtte den enkelte unges langsigtede udviklingsbehov. Fx vil der i endnu højere grad blive arbejdet med ”bridging⁴” til og inklusion i almentsystemet fx i fritidsaktiviteter og skole. Derudover er planen, at anbringelsesviften skal gøres endnu mere fleksibel – herunder skal der være bedre planer for nedtrapning af indsatsen således, at eksempelvis en institutionsanbringelse lettere kan nedskaleres til en anbringelse i en forstærket plejefamilie, i den unges netværk eller noget helt tredje. Derved vil det antageligvis være muligt at efterkomme de unges ønsker om ikke at være anbragt på institution i så lang tid.

5.3.2. Ændring af kontaktpersonsindsatsen (S102)

Socialforvaltningen ønsker at ændre tilbudsviften, så forvaltningen kan anvende flere gruppebaserede kontaktpersonsforløb frem for individuelle kontaktpersonsforløb. Desuden ønsker forvaltning-

⁴ Strategier, hvor formålet er at give barnet grundlag for at vokse, forandre og udvikle sig, og hvor det handler om at danne relationer til nærmiljøet.

gen at samle kontaktpersonerne i Børnefamiliecenter København under en fælles faglig ledelse. Derfor har forvaltningen aktuelt fremsat et effektiviseringsforslag herom.

Som et led i den foreslåede omorganisering planlægger Børnefamiliecenter København at lave en kortlægning af den samlede kontaktpersonindsats. I denne forbindelse vil man også forholde sig til de specifikke ønsker, som både de unge og medarbejderne i undersøgelsen, har haft til indsatsen - herunder ønsket om en bedre sammensætning af kontaktperson og ung, hvor den unge i højere grad høres om ønsker og behov. I kortlægningen sigtes der også mod at afdække brugbare fælles metoder og tilgange. Her vil Den Korte Snors erfaringer med at anvende en fælles helhedsorienteret tilgang med fokus på både skole, fritid og familien blive inddraget i arbejdet.

6. Konkluderende betragtninger

Socialforvaltningen bestilte den 30. oktober 2013 en kvalitativ undersøgelse af målgruppen udsatte unge, der begår kriminalitet og har et misbrug og/eller en psykisk lidelse. Formålet med undersøgelsen er at pege på områder, hvor Socialforvaltningen fremadrettet kan sætte ind med tiltag. På baggrund af 31 interviews med målgruppen og 31 interviews med medarbejdere, der dagligt arbejder med målgruppen, er forvaltningen kommet frem til følgende anbefalinger:

Generelle udviklingsområder rettet mod kriminalitetstruede unge:

- Øget inddragelse og opkvalificering af familien
- Fokus på den unges skolegang
- Aktivering af de unge i fritiden

Specifikke udviklingsområder rettet mod målgruppen:

- Samarbejdet med psykiatrien
- Udvikling af misbrugsbehandlingen
- Udvikling af indsatsen på døgninstitutionerne
- Optimering af kontaktpersonsordningen
- Øget inddragelse af den unge i sagsbehandlingen

Omsorgssvigt i familien og forældrenes adfærd kan ifølge de unge have en stærk påvirkning på de unges tilbøjelighed til at begå kriminalitet. Det er derfor ifølge medarbejdere og unge vigtigt at inddrage og opkvalificere familien i de forebyggende indsatser tilpasset familiens forudsætninger og behov. Forvaltningen anbefaler at se på, hvordan familierne til denne gruppe af unge bedre kan inddrages og tilgodeses, herunder familier med særlige behov fx familier med en anden etnisk baggrund. Derudover er det vigtigt, at forvaltningen har fokus på at sikre rammerne for, at den unge er i et kontinuerligt og relevant skoletilbud samt, at der ses på mulighederne for yderligere at aktivere de unge i fritiden fx gennem erhvervsordninger.

For den undersøgte gruppe af unge, hvor flertallet enten ikke er udredt på grund af et stofmisbrug eller er blevet diagnosticeret med ADHD, efterspørger sagsbehandlere psykiatrisk bistand til at beslutte, hvilken foranstaltning eller konkret tilbud, der vil være den mest optimale løsning for den unge. Der er allerede nu en psykiatrisk koordinatorenhed, der ifølge Center for Socialpædagogik og Psykiatri bistår med vejledning i sagsbehandlingen vedrørende unge, der har en psykisk lidelse, eller hvor der er mistanke om en psykisk lidelse. Center for Socialpædagogik og Psykiatri arbejder på at formidle koordinatorenhedens opgave ud i Socialforvaltningen. Forvaltningens anbefaling er, at samarbejdet med psykiatrien undersøges nærmere særligt for gruppen af unge, der har ADHD og/eller misbrug.

I forbindelse med misbrugsbehandling er der behov for kommunale helhedsorienterede behandlingstilbud, som er målrettet gruppen af unge, der har begået personfarlig kriminalitet og/eller har en psykisk lidelse. Det vil her ligeledes være en fordel at iværksætte tiltag, der henvender sig til unge med en anden etnisk ikke-vestlig baggrund, da denne gruppe traditionelt har været vanskeligere at få i misbrugsbehandling.

Størstedelen af de interviewede unge har været anbragt en eller flere steder, og derfor får institutionsopholdet en central plads i de unges fremhævelser af, hvor det vil være virkningsfuldt at sætte ind. De unge efterspørger flere fastlagte aktiviteter i hverdagen på institutionen og mener, at det kan være gavnligt at have obligatoriske psykologiske samtaler som en del af et systematisk og terapeutisk forløb under anbringelsen. Derudover bliver det af flere medarbejdere og enkelte unge problematiseret, at den negative udvikling af unge ikke bliver omvendt i tilstrækkelig grad, hvilket forskning på området ligeledes understøtter. Sideløbende med den unges anbringelse er det ifølge nogle institutionsmedarbejdere vigtigt, at forældrenes kompetencer udvikles for at understøtte den unges prosociale udvikling. På baggrund af udsagnene fra unge og medarbejdere er det forvaltningens anbefaling, at der ses på, hvordan den samlede indsats på døgninstitutionerne yderligere kan optimeres.

Ud fra de unges oplevelser med kontaktpersonsforløb og medarbejderes udtalelser om, at kontaktpersonsrelationen ikke altid har haft den tilsigtede effekt, anbefaler forvaltningen, at der ses på, hvordan kontaktpersonsordningen kan nytænkes og forbedres. Børnefamiliecenter København er i øjeblikket i gang med en kortlægning og effektivisering af kontaktpersonsordningen. I sagsbehandlingen anbefales en øget og fortløbende inddragelse af den unge, hvor der tages højde for dennes behov, ønsker og udvikling for at sikre, at der altid vælges den bedst mulige løsning for den unge.

Med et ønske om at optimere og kvalificere Socialforvaltningens indsatser overfor en meget udsat og kriminalitetstruet gruppe af unge, er der i undersøgelsen blevet spurgt et stort antal af unge i målgruppen om hvilke oplevelser, de har haft med mødet med forvaltningen. På trods af en indledningsvis skepsis og mistro hos de unge affødte det samtidig en glæde og et håb om at blive hørt, at blive taget alvorligt, og at denne undersøgelse kan hjælpe med at forbedre den fremtidige indsats:

”Jeg har tit tænkt over spørgsmålet om hash og kriminalitet, hvis jeg blev spurgt om det en dag. Jeg ved ikke, om en politiker vil sidde og se det og her og tænke, det var da meget klogt det, den dreng siger, så får han et indblik i de erfaringer, jeg har end dem derinde i folketinget, de snakker om deres fællesting. Hvis jeg kom derind og snakkede om mine ting, de ville ikke fatte en skid af det, jeg siger, de ville ikke kunne relatere til det, jeg snakker om [...] de kunne kun fortælle om den nye lov, der er blevet vedtaget. Der er stor forskel der, så det håber jeg, de får et lille indblik i...”
(Omar17).

7. Litteraturliste

- Balvig, Flemming 1999: *Kriminalitet og social kontrol*. Columbus, 1. udgave.
- Balvig, Flemming 2011: *Lovlydig ungdom*. Det Kriminalpræventive Råd.
- Bertelsen, Aksel, Poul Munk-Jørgensen og Per Bech 1998: *De psykiatriske diagnoser*. Psykiatrifonden.
- Christoffersen, M. N., P. S. Olsen, K. S. Vammen, S. S. Nielsen og M. Lausten 2011: *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer*. SFI - Det Nationale Forsknings-center for Velfærd.
- Danske Regioner (DR) 2011: *Retspsykiatri, kvalitet og sikkerhed*.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (KIF), Justitsministeriet, Peter Kramp 2010: *Klienter idømt en psykiatrisk særforanstaltning. Samarbejdet mellem Kriminalforsorgen i Frihed og psykiatrien – og noget om behandling af psykisk syge kriminelle*. De Grafiske Forlag, Statsfængslet i Nyborg.
- Egelund, Tine, Pernille Skovbo Christensen, Turf Böcker Jakobsen, Tina Gudrun Jensen og Rikke Fuglsang Olsen 2009: *Anbragte børn – en forskningsoversigt*. SFI 09:24
- Ejrnæs, Mette og Andersen, Signe Hald in Andersen, Signe Hald og Peter Fallesen 2013: *Når man anbringer et barn II - Årsager, effekter af anbringelsesforanstaltninger og konsekvenser*. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag (kap. 5).
- Espersen, Laila Dreyer 2010: *Bekymrende identiteter – Anbragte børns hverdagsliv på behandlingshjem*, Ph.d. Sociologisk Institut, Københavns Universitet og SFI.
- Gosden, Niels Patrick 2014: Ekspertinterview foretaget onsdag den 16. juli 2014.
- Gosden, Niels Patrick 2004: *Mental Disorder and Violence among Young Criminals, a Clinical- and Registerbased Study*. Retspsykiatrisk Klinik. Justitsministeriet og Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet.
- Hauge, Ragnar 2004: *Kriminalitetens Årsaker*. Universitetsforlaget, 1. udgave.
- Hodgins, Sheilagh 2008: "Violent Behaviour among People with Schizophrenia: a Framework for Investigations of Causes, and Effective Treatment, and Prevention" i *Philosophical Transactions of the Royal Society*. Biological Sciences. 363: 2505-2518.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet (SUM) 2006: *Psykisk sygdom og kriminalitet*.

Kim-Cohen, Julia, Avshalom Caspi, Terri E Moffitt, HonaLee Harrington, Barry J Milne og Richie Poulton 2003: "Prior Juvenile Diagnoses in Adults with Mental Disorder, Developmental Follow-back of a Prospective-Longitudinal Cohort" i *Archives of General Psychiatry*. Vol. 60: 709-714.

Kramp, Peter og Gorm Gabrielsen 2004: "Retspsykiatriske patienter i H:S, diagnoser, misbrug og kriminalitet" i *Ugeskrift for Læger*. 2890-4. 166/34.

Kvale, Steinar 2005: *Interview, en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag, 1. udgave.

Kyvsgaard, Britta og Tanja Tambour Jørgensen, Anne-Julie Boesen Pedersen og Maria Libak Pedersen 2012: *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. En forskningsoversigt. Materiale udarbejdet til brug for en tværministeriel arbejdsgruppe om forebyggelse og resocialisering som led i et udredningsarbejde på Kriminalforsorgens område*.

Lausten, Mette; Dines Andersen, Peter Rohde Skov og Alva Albæk Nielsen 2013: *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer - Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995-13.07*.

Mathiasen, Stinne Høyer et. Al 2011: *Den svenske model: Det første nærbillede af den svenske praksis på området for udsatte børn og unge*, KREVI – Det kommunale og Regionale Evalueringsinstitut.

Nielsen, J.C. et al 2010: "Unge og kriminalitet" i *Når det er svært at være ung i Danmark*, kapitel 11, Center for Ungdomsforskning.

Olsen, Rikke Fuglsang et al 2011: *Tidligere anbragte som unge voksne*, SFI – det nationale forskningscenter for velfærd.

Orbe, Dan 2010: *Fra Labyrinten – del 1: Om unge i behandling i U-turn, Københavns Kommunes tilbud til unge, der har problemer med stoffer*. U-turn, København.

Orbe, Dan 2010: *Fra Labyrinten – del 2: Om unge i behandling i U-turn, Københavns Kommunes tilbud til unge, der har problemer med stoffer*. U-turn, København.

Orbe, Dan 2014: Interne tal fra U-turn.

Pedersen, Mads Uffe og Kirsten Frederiksen 2012: *Unge der misbruger rusmidler - hvor mange, behov, behandling, stofforbrug efter behandling*. Center for Rusmiddelforskning, Business and Social Sciences, Aarhus Universitet.

Rindom, Henrik 2014: Ekspertinterview foretaget den 28. april 2014.

Rossen, Lars 2014: Ekspertinterview foretaget den 21. maj 2014.

Socialforvaltningen, Københavns kommune (SOF Pejlemærke) 2013: *Pejlemærkestatus*.

Socialforvaltningen, Københavns kommune (SOF Misbrug) 2010: *Udredning af misbrugsområdet, dokumentation til udvikling af misbrugsstrategi, bilag 1*.

Socialstyrelsen 2007: *Under huden på problemet. Socialt arbejde og unge med et misbrug*.

8. Bilag

Bilag 1.1. Metodiske overvejelser og etiske hensyn

Metodiske overvejelser

Da analysens resultater er baseret på og sammensat ud fra de unges oplevede realitet, er det ikke hensigten at kortlægge en eventuel diskrepans mellem den unges subjektive oplevelse og den pågældende sags faktuelle nøjagtigheder. Derimod vil rapporten fremhæve og tydeliggøre vigtige temaer, som er vigtige for de unge oplevelser, og som de unge mener, kan have haft betydning for deres kriminelle adfærd. Det kvalitative interview giver netop mulighed for at få et indblik i de unges oplevelshorisont og på den måde skabe forståelse for, hvad der ligger til grund for de unges handlinger. I valg af form og struktur af interviews med udsatte unge, der dels kan have en psykisk lidelse som fx ADHD, udadreagerende adfærd og muligvis har haft traumatiske oplevelser, har det været nødvendigt at tilpasse interviewet den unges individuelle forudsætninger. For at sikre en vis stringens samt en belysning af de relevante temaer, er der anvendt en spørgeramme, hvor emnerne kriminalitet, forbruget af rusmidler og psykiatrisk behandling alle blev berørt. I interviewet med den enkelte ung er der imidlertid blevet lagt op til en åbenhed til interviewstrukturen, så rækkefølgen og vægten af emnerne afhang af den interviewede (Kvale 2006:41-43).

Udvælgelse af informanter

Medarbejderes forudgående udpegning af informanter kan medføre en vis homogenitet i typen af informanter, hvor de unges udtalelser kan være en afspejling af gængse accepterede holdninger fra det pågældende sted/program/institution. Den klare fordel ved rekrutteringsformen er, at medarbejdernes vurdering af informanternes historik og forudsætninger er med til at sikre et mere brugbart empirisk materiale. Ud fra disse overvejelser har rekrutteringen været en kombination af en forudgående udvælgelse af informanter og en mere tilfældig deltagelse. Sidstnævnte rekrutteringsform blev hovedsageligt anvendt på døgninstitutionerne.

Informeret samtykke

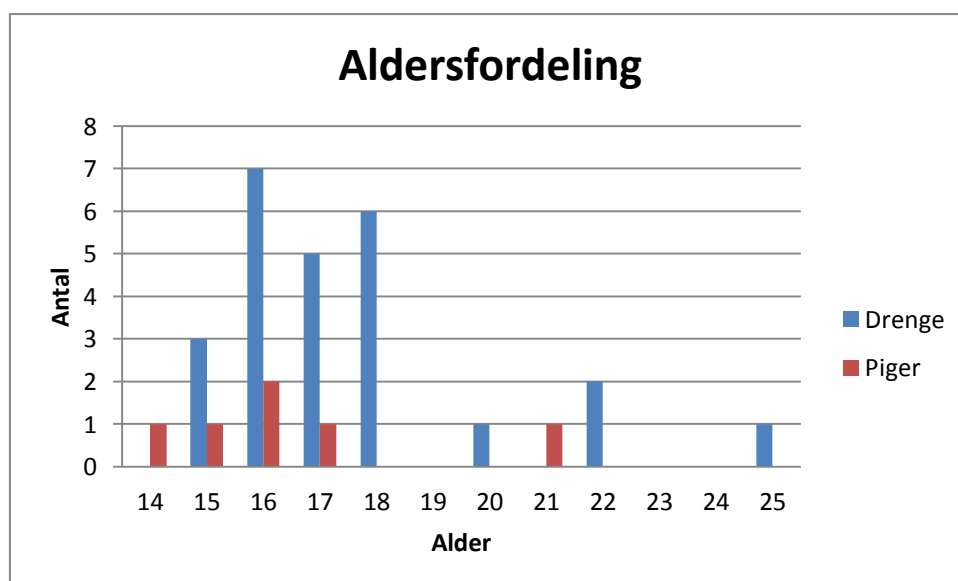
Der er blevet indhentet informeret mundtligt og skriftligt samtykke fra alle unge. De 15-17 årige er blevet uddelt en deltagerinformation, som de unge skulle videregive til deres forældre med information om undersøgelsen og muligheden for at beslutte, at den unge skulle udgå af undersøgelsen. For deltagelse af unge under 15 år er der blevet indhentet informeret mundtligt og skriftligt samtykke fra forældrene. Sikring af anonymitet har været en altafgørende præmis for, at interviewet kunne gennemføres.

Bilag 1.2. Rekruttering af de unge

De to unge, som var rekrutteret gennem Børnefamiliecenter København (BFCK), var varetægtsfængslet på hhv. en sikret afdeling og et fængsel.

Rekrutteringskanaler	Antal
U-turn	5
Spydspidsen	1
Nexus	5
Den Flyvende Hollænder	4
Sønderbro	6
Multifunc	3
Jacob Michaelsens Minde	1
Skodsborg	2
BFCK	2
Københavnerteamet	2
I alt	31

Bilag 1.3. Gruppen af unge

Bilag 1.4. Gruppen af medarbejdere

Medarbejdergrupperinger	Antal
Gadeplansmedarbejdere (Ny Start)	9
Ungerådgivere	3
Kontaktpersoner	4
Sagsbehandlere	5
Pædagoger på institutioner	9
Socialrådgivere på institutioner	1
I alt	31

Bilag 1.5. Medarbejdere fra BFCK enheder

